PANORMIA VII

[Incipiunt capitula septimi libri]¹

Septima pars continet de separatione coniugii ob causam carnalis fornicationis. De viro qui cum alterius uxore fornicatur, quod post mortem mariti non possit eam habere uxorem. De interfectoribus coniugum suarum. De fornicatione spirituali quod propterea licite dimittatur uxor. De reconciliatione coniugum. De sacramento coniugum quod debent facere viri mulieribus et mulieres viris suis quando reconcilientur. De subiectione quam debent uxores viris suis. Qua ratione non debet fieri coniugium inter parentes. De eo quod unus vir non potest duas commatres ducere unam post aliam. De eo qui cum filiola sua, aut cum commatre sua, aut qui filium suum baptizavit, aut cuius uxor filium suum baptizavit, aut cuius uxor filium aut privignum suum de sacro fonte levavit aut ad confirmationem tenuit, et ideo volunt separari. In quo ramusculo consanguinitatis possint coniugia fieri. De accusatione consanguinitatis, a quibus personis debet fieri. De sacramento quod debet fieri et quomodo debet fieri. De inquirenda parentela et de incestuoso discidio. De gradibus consanguinitatis recto et transverso ordine dispositis.²

[Explicient capitula]³

AdBdBeCaCbCeDbEaLbLcLdLfLgLmLnMgOaObOcOdOePaPfPkPqPtPwRaSbSeSgSlTcTeSbVnVolume and the property of the propeVpVqWc. Require in mg. Lf²

Incipit septimus¹

¹ Inc. sept. AaBdCaDbEaFbLbOaObOcOdOePfPqPwQe(before capitula)SbSgTcTe; Inc. liber sept. BeHaLcPhPkTbBrant; Inc. septima pars GcLgMgEgPrRaSlVmVnVpWc; Incipit pars Ln; Septima pars Ob mg.; Incipit septima pars et liber xiii Pa; Inc. septima Wc; om. CeDa(lacuna follows)Vo. Septima pars istius libri Vo³ at the head of fo. 149v in a later hand

1

¹De separatione coniugii² ob causam carnalis fornicationis³

Preceptum Domini⁴ est ut excepta causa fornicationis⁵ uxor a viro dimitti non debeat, et ideo quicumque⁶ secundum⁷ culpam⁸ criminis supradicti uxorem suam

¹ Inc. – libri Tb: *om*. LaPhPrOeVm

² Septima pars – dispositis LaPhPrQeTbVm; om.

³ Expl. cap. Tb; om. PhPrQeVm

¹ Ex decretis Gregorii iunioris add. SI; cf 6.129 above

² non *add*. CePa

³ (i add. Bd) De – forn. AaBdBeCaFbGcLbLnMgPwTbTcTdWd (BdFbMgTdWd in mg.); i. De separacione – fornicationis in mg Bd; Conc' Toletan' XII cp. viii Da, cf ID, XP 10.8.9; Ex concilio Toleatano cap. octavo Db (cf ID); Incipit de -forn. Pt; De separatione ob causas caritatis Ra; Concilio Toletano cap. viii Sb; De sep. carnalis coniugii ob causam fornicationis Te; om. OaPfPhPkPrTcVnVoVp; De – forn. Ex concilio Tolletano XII Brant. i in mg. Be²

⁴Domini *CaMgPfTb; Dei Tc

⁵ causa forn. *TbTc; forn. causa AaBdBeCaGcMgOaPfPhTeVn

⁶ quicumque replaced by an erasure Od

⁷ secundum AaCeEaFbGcOaPaPhPkPrPtPwRaTbTcTeVmVoWc; non secundum BeCaFb²LgMgObOcOdOeVn; circa DaSb; sine LbPf; s' Pq; nisi secundum Ra²; citra *ID*; extra *Brant*

quacunque occasione reliquerit⁹, quia quod Deus iunxit¹⁰ separare¹¹ disposuit, tamdiu ab¹² ecclesiastica communione privatus¹³ et a cetu hominum¹⁴ Christianorum¹⁵ maneat alienus quamdiu societatem relicte coniugis¹⁶ sinceriter amplectatur et foveat. ita tamen qui¹⁷ iam moniti¹⁸ a sacerdote semel et¹⁹ bis terque²⁰ ut corrigerentur²¹, ad thori sue conjugis noluerint²² redire consortium, ipsi²³ suis meritis et palatine dignitatis officio separabuntur²⁴, et insuper generose dignitatis²⁵ testimonia quamdiu in culpa fuerint amissuri sunt²⁶, quia carnem suam discidii cingulo²⁷ tradiderunt²⁸.

ID 8.329] +C 32 q 5 c 21

```
<sup>8</sup> culpa Lb
<sup>9</sup>-iquerit CaMgPfTb; -inquit Tc
iunxit *BeGcMgPfTeVn; iuncxit Oa; coniunxit CaSbTbTcVo
11 Deus – separare] coniunxit sep. non Vo
<sup>12</sup> ab *MgPfTbTc; om. Ca
13 sit add. CaMg, est add. Pf, om. *BeGcOaTbTcVnVo
<sup>14</sup> hominum AaOaPfPwSbTbTcTeVo; omnium BeCaGcEgMgRaVn
<sup>15</sup> om. Aa
<sup>16</sup> ss Ra<sup>2</sup>
<sup>17</sup> qui *CeOaPkTb; si BdBeCaGcPfPwRaSbTeVmVnVo; om. Mg; ut si Tc
iam moniti *BeCaEgGcPhPkPwRaSbTbTcTe; suam monitus Mg; iam monitus PfVo; iam amoniti
19 et *MgPfTbTc; om. Ca
<sup>20</sup> terque *CaMgPfTb; et ter Tc
<sup>21</sup> -entur *BeCaGc<sup>2</sup>TbTc; -eritur Gc; -etur MgPfVnVo
<sup>22</sup> -erint *BeTbTc; -erit CaMgPfVnVo
<sup>23</sup> ipsi BeCaGcMgTbTcVn; ipse Mg<sup>2</sup>PfVo
<sup>24</sup> -untur *BeCaGcTbTc; -itur MgPfVo
<sup>25</sup> officio sep. – dignitatis om. Vn
<sup>26</sup> fuerint (-erit Ca) amissuri sunt *BeCaGcPwRaTbTcVn; fuerint amissurus est Mg; fuerit amissurus
```

²⁷ cingulo CaMgPfSbTbVn; vel iugulo add. ss Sb²; vinculo Tc

²⁸ -erunt *BeCaGcTbTc; -it MgPfVo; -erint Vn

Ex dictis Augustini¹

Apostolus² Paulus dixit, His qui sunt in coniugio precipio non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere. Quod si discesserit manere innuptam³ aut viro suo⁴ reconciliari. Potest enim fieri ut discedat ea causa qua⁵ Dominus permisit. Aut⁶ si femine licet virum⁷ dimittere etiam propter causam fornicationis, quid⁸

¹ Ut dimissus aut dimissa ob causam fornicationis non nubat add. in mg. Ln², De eodem add. Pa, Par causa est discedendi uxori et viro add. in mg Tc²

² Populus Oa

³-tam *CaMgPfPhTcVn; -tos Tb

⁴ viro suo *CaMgPfPhTcVn; om. Tb

⁵ qua *GcMgSbTbVnVo; quam CaPfTcTe; quia Ph; om. Be

⁶ Aut *BeCaGcMgPfSbTbTeVo; At Pf²Tc

⁷ lic. vir. *BeCaTbTc; vir. lic. GcMgPfVo

⁸ quid *MgPfTbTc; qui Ca

respondebimus de hoc quod dicit posterius, Et vir uxorem non dimittat? Quare non addidit⁹, excepta causa fornicationis¹⁰, quod Dominus¹¹ permittit, nisi quia¹² similem formam vult intelligi, ut si dimiserit, quod causa fornicationis permittitur, maneat sine uxore aut reconcilietur uxori? Et post pauca. Dominus autem permisit causa fornicationis uxorem dimitti, sed quia permisit, non¹³ iussit.

ID 8.208] C 32 q 7 c 3

3

Hieronimus ad Oceanum de morte¹ Fabiole²

Precepit Dominus uxorem non debere dimitti excepta causa fornicationis³, et si dimissa fuerit, manere innuptam. Quicquid viris precipitur, hoc consequenter redundat ad⁴ feminas. Neque enim adultera uxor dimittenda est et vir mechus tenendus.⁵ Item. Apud nos quod non licet feminis, eque non licet viris, et eadem servitus pari conditione censetur⁶.

ID 8.240] C 32 q 5 cc 19-20

Augustinus de¹ sermone Domini in monte²

Dominus ad illud confirmandum ut non facile dimittatur uxor³ solam fornicationis causam excepit⁴. Ceteras vero universales⁵ molestias si que exstiterint,

⁹ addidit *CaGcPfTbTcVn; addit Mg

¹⁰ causa forn. *BeOaTbTc; forn. causa CaGcMgPfVnVo

¹¹ Dominus *MgPfTbTc; Deus Ca

¹² Deus add. Ca, om. *MgPfTbTc

¹³ etiam add. Tb, om. *CaMgPfPhTc

¹ matre Vn

² Fabiole *BeCaLbLcMgPaPfPkPrRaSbTbTeVnVo; Fabiane GcTcWc; Fibiole Oa; Fabiliole Vp. Pt has insc.: Ex dictis eiusdem, De eodem add. Pa

causa forn. CaMgTbTc; forn. causa Pf

⁴ ad *CaMgPfTb; in Tc

⁵Lc ends cap. here

⁶ censetur *FbMgPfPrTbTcTe; tenetur CaCe; vel censetur add. ss Ce

² Aug. - monte *CaLbMgPfSbTbVn; Ieronimus – Fabiole (*cf c 3*) Pt; Aug. de serm. Te; Ieronimus Tc. De eodem add. Pa

³ dim. ux. *CaMgPfTb; ux. dim. Tc ⁴ -epit *CaMgPfTb; -ipit Tc ⁵ -sales *BeCaPfTbVn; -sas MgTc

iubet pro fide coniugali et pro castitate fortiter sustineri, et mechum dicit etiam virum⁶ qui eam duxerit que soluta est a viro. Item. Fieri potest ut⁷ vir dimittat uxorem causa fornicationis quam Dominus exceptam⁸ esse voluerit⁹. Iam vero si nec illi nubere conceditur viro vivo¹⁰ a quo recessit, neque huic alteram ducere viva uxore quam dimisit, multo minus fas est illicita eum cum quibuslibet¹¹ stupra committere.

ID 8.237] +C 32 q 7 c 6, to est a viro; C 32 q 7 c 4 from Fieri to end

5

Augustinus¹ de adulterinis coniugiis², lib. II³

Licite⁴ dimittitur⁵ uxor ob causam fornicationis, sed manet vinculum prioris⁶. Propter quod fit reus adulterii dimissam⁷ qui duxerit⁸ etiam ob causam fornicationis. Sicut autem manente in se sacramento regenerationis, excommunicatur quisquis reus⁹ criminis nec illo¹⁰ sacramento caret, etiam si nunquam reconcilietur Deo¹¹, ita manente in se vinculo¹², non caret coniugii sacramento etiam si nunquam reconcilietur viro¹³. Carebit autem¹⁴ si mortuus fuerit vir eius. Reus vero excommunicationis, ideo

⁶ et. vir. *BeGcMgOaTbTcVo; vir. et. CaPf

⁷ ut *MgPfTbTc; om. Ca

⁸ causam *add*. Gc, *om*. CaMgPfPqTbTcVn

⁹ -erit PfTbVnVo; -uit BeCaMgTc

¹⁰ viro vivo *BeCaGcOaPfPwTcVo; vivo viro MgPhTb

¹¹ quibusl- *CaLbPfSbTbTcTeVn; qual- GcMg

¹ Aug. *BeCaCbLbLdLfLjLmMgPtTbTc; Idem Pf

² ad. con. BeLbMgPfTbTc; adulterinis Ph; adulterio coniugii Pt

³ lib. II *BeCaLbMgPf?TbTcTeVn; *om.* Lf. De eodem *add.* Pa, Inter separatos pro fornicatione manet vinculum coniugii et sacramentum *add. in mg.* Tc²

⁴ Lic. *BeCaDaGcLbMgPfPrPtSbTbTcTeVnVo²; Dicite CePyVq; Illicite LmPa; Licet OaVo; []llacite Pk

⁵ corr. fr. -etur Mg

⁶ coniugii *add*. Tc, *om*. *CaCbLdLfLjLmMgPfTb

⁷ after corr. Ca

⁸ dim. qui dux. *CaCbLdLfLjLmMgPfTb; qui dux. dim. Tc

⁹ reus *AaBe²LmOaTb; reus est BeCaDbGcLdLfMgPfSbTcTeVnVo; est reus CbLi

¹⁰ illo *BeCaDbLdLfLjMgTcVn; ullo AaCbGcLmOaPfSbTbTeVo

¹¹ corr. fr. viro Ca

¹² federis coniugalis, uxor dimittitur ob causam fornicationis nec carebit illovinculo etiam si nunquam *add.* Da (*not* Sb)

¹³ ita manente in - viro (Deo Vn) *CaMgPfTbTcVn; om. Lf

¹⁴ autem *CaCbLdLfLjLmMgPfTb; enim Tc

nunquam carebit regenerationis sacramento etiam¹⁵ non¹⁶ reconciliatus, quia nunquam moritur¹⁷.

ID 8.235c] C 32 q 7 c 2

6

Augustinus¹ de bono coniugali²

Interveniente divortio non aboletur confederatio nuptialis, ita ut sibi³ coniuges sint etiam separati⁴. Cum illis autem adulterium committant⁵ quibus fuerint⁶ etiam post suum repudium copulati. Nec tamen nisi in civitate Dei⁷ nostri⁸, in monte sancto eius, talis est causa⁹ cum uxore. Ceterum aliter se habere iura gentium¹⁰ quis ignoret? Ubi interposito repudio, et illa cui voluerit nubet, et ille quam voluerit ducit¹¹. Item. A viro vivo¹² in alterius transire¹³ connubium nec tunc licuit, nec nunc licet, nec unquam licebit.¹⁴ Apostatare quippe ab uno Deo¹⁵ et ire in alterius¹⁶ adulterinam¹⁷ superstitionem, semper est malum.

ID 8.9 to voluerit ducit, 8.235 b, which has Interveniente - repudium copulati, then A viro vivo - end] C 32 q 7 c 1 to repudium copulati only

¹⁵ etiam *CaCbLdLfLjLmMgPfTb; et Tc

¹⁶ non] nunquam reconcilietur Deo Da (*not* Sb)

¹⁷ morietur Lb. Deus *add*. CeDaLgMgRaTcVpWd, Christus *add*. Sb; Deus, cui est copulatus in baptismo *add*. *Brant, om*.

^{*}AaBeCaCbDbFbGcLbLdLfLjLmOaObOcOdOePaPfPhPkPrPtPwSbSgTbTeVmVnVoWc. ita manente in se – moritur Deus *over erasure* Da

¹ Aug. CaLbMgTbTcTe; Idem Pf

² no insc. Da. De eodem add. Pa

³ sibi *CaMgPkTbVo; si and lac. Pf; om. Tc

⁴ sint et. sep. *BeGcMgPfTcTeVo; sint insep. Ca; et. sint sep. PhTb

⁵ -ant *CaMgPfTb; ? Pf²; -unt Tc

⁶ fuerint *CaMgPfTb; fiunt Tc

⁷ Dei *CaGcMgPwTbVnVo; Domini BePfPk; Domini Dei Tc

⁸ om. Be

⁹ ss Mg

¹⁰ gentium BeCaGcLbMgOaPfPkPwRaSbTbTe; gentilium *TcVn

^{11 -}it *PfTeVnVo; -et BeCaGcMgPhRaSbTbTc

¹² viro vivo *CaMgPfTb; vivo viro Tc

¹³ obsc. corr. Tc

¹⁴ Pc fo. 89r resumes

¹⁵ Apostatare quippe ab uno Deo *CaMgPfTbTe; Apostatare ab uno Deo Vn; Apostate ex uno Tc

¹⁶ ab *add*. Ca

¹⁷ -inam *CaMgPfTb; -ina Tc

7

¹Hieronimus²

Ait³ Dominus in Evangelio, Quicumque dimiserit uxorem nisi ob fornicationem⁴ et aliam duxerit, mechatur; et qui dimissam⁵ duxerit, mechatur. Sola fornicatio est que uxoris vincit⁶ affectum, immo⁷ cum illa unam carnem in aliam diviserit, et se fornicatione separaverit a marito, non debet teneri, ne virum quoque sub maledicto faciat, dicente scriptura, Qui adulteram tenet, stultus et impius est. Ubicumque est igitur⁸ fornicatio aut fornicationis suspicio libere uxor dimittitur⁹. Et quia poterat accidere ut aliquis calumniam faceret innocenti, et ob secundam copulam nuptiarum veteri crimen impingeret, sic priorem dimittere iubet¹⁰ uxorem, ut secundam prima vivente non habeat. Quod enim dicit tale est, Si non¹¹ propter libidinem, sed propter iniuriam dimittis uxorem, quare expertus infelices priores¹² nuptias novarum te inmittis periculo? Nec non quia poterat evenire ut iuxta eamdem legem uxor quoque marito daret¹³ repudium, eadem cautela precipitur, ne secundum accipiat virum¹⁴. Et quia meretrix et que semel fuerat¹⁵ adultera obprobium non timebat, secundo¹⁶ non nubere precipitur viro¹⁷. Quod si talem duxerit¹⁸, sub adulterii crimine sit¹⁹.

ID 8.43] C 32 q 1 c 2 to secundam non habeat only

¹ Qui tenet adulteram stultus est *add. in mg.* Tc²

² in mg. with no break Fb; Iovinimus Pk. De eodem add. Pa, in Matheo libro III add. Sb

³ Ait] Dixit AaPkPyVp

⁴ fornicationem *CaMgPcPfTb; causam fornicationis Tc

⁵ dim- *MgPfTbTc; adm- Ca

⁶ ux. vinc. *CaPfTbTcVn; vinc. ux. GcMg

⁷ immo *BeCaGcMgPcPfPhSbTeVnVo; uno AaFbOa; ut Tb; unde Tc

⁸ igitur *CaMgPfTb; om. Tc

⁹ ux. dimittitur *BeGcMgOaPfPhVo; ux. dimittatur CaTc; dimittitur ux. Tb

¹⁰ om. Ra, with Dominus (?) in mg.

¹¹ ss Da

¹² inf. pr. *CaMgPfRa²Tb; inf. Ra; pr. inf. Tc

mar. dar. *CaMgPfTb; dar. mar. Tc

¹⁴ acc. vir. *CaPfTbTcVn; vir. acc. Mg

¹⁵ fuerat *BeCaPfTbVn; fuerit Mg; fuit Tc

¹⁶ viro add. Tc, om. *CaMgPfTb

¹⁷ viro *CaMgPfTb; om. Tc

¹⁸ tal. dux. *CaMgPfTb; dux. tal. Tc

¹⁹ crim. sit *CaMgPfTb; sit crim. AaTc

¹Chrisostomus² super³ Mattheum cap. cix⁴

Sicut autem⁵ crudelis est et iniquus⁶ qui castam dimittit⁷, sic fatuus est et iniustus⁸ qui retinet meretricem⁹. Nam patronus turpitudinis eius est, qui crimen celat¹⁰ uxoris.

ID 8.233 end] C 32 q 1 c 1

9

Ex concilio Triburiensi, cap. iii¹

Relatum² est auribus sanctorum sacerdotum quemdam alterius uxorem stupro³ violasse insuper et⁴ meche⁵ vivente viro suo iuramentum⁶ dedisse, ut post legitimi mariti mortem, si supervixisset, duceret uxorem. Quod et⁷ factum est. Tale igitur connubium prohibemus et anathematizamus.

ID 8.202] C 31 q 1 c 4

¹ Iohannes *add*. PfTcVoVp; *om*. *BeCaLbLcMgTbSbVn

² Sextonius Oa

³ super Ce; secundum PaPk

⁴ cap. cix *BeCaLbMgPfPrSbTbTe; cap. xcix DaRa; cap. ix TcVn; cap. c Vp; om. Vo. De illo qui retinet uxorem post adulterium add. Pa, Patronus turpitudinis est qui celat crimen uxoris add. in mg.

⁵ om. Wc

⁶ crud. est et in. *CaMgPfTb; in. et crud. est Tc

⁷ uxorem add. Tc, om. *CaMgPfTb

⁸ est et in. *CaMgPfTb; et in. est Tc

⁹ meretricem *CaLbMgPfPhPwTc; meretricis consortium Tb

¹⁰ corr. fr. zelat Mg

¹ Ex - iii BdBeCaGcLbMgPfPkSbTeVnVo; Ex – ii Fb; (ii. add. Bd) De viro qui cum alterius uxore (muliere Ce) fornicatur, quod post mortem mariti non possit eam habere uxorem in text PaPh, in mg. BdCeLi²; Ex - iiii PcRaTc; om. Tb. ii in mg. Be²

² Rel- BdCaCeFbLbMgPaPfPkSbTbTcTeVn; Del- AaLcPcPy

³ alt. ux. stupro *BeCaMgOaPwTbVo; alt. stupro Pf; ux. alt. Tc ⁴ ins. et *MgPfTbTc; et ins. Ca

⁵ meche *CaMgTbTc; medie Pf

⁶ suum add. AaBdCaCeDaFbGcLbMgPcPfPrRa²SbTcTeVnVo, om. *BeOaPaPhPkRaTb

⁷ etiam Vn. sic *add*. Tc, *om*. *CaMgPfTb

10

Ex concilio apud 1 Alpheum 2 habito presente Conrado rege, cap. v^{3} Illud vero communi⁴ decreto⁵ secundum canonum instituta definimus et preiudicamus, ut si quis cum⁶ uxore alterius, vivente eo, fornicatus fuerit, moriente marito⁷, sinodali⁸ iudicio aditus ei claudatur illicitus, ne⁹ ulterius ei coniungatur¹⁰ matrimonio quam prius polluit¹¹ adulterio. [11] Nolumus enim, nec Christiane religioni¹² convenit, ut ullus¹³ ducat in coniugium quam prius polluit¹⁴ per adulterium¹⁵.

ID 8.211] C 31 q 1 c 3

12

Ex concilio Meldensi, cap. lxviiii¹

Is qui² vivente marito coniugem illius³ adulterasse accusatur, et eo in proximo defuncto⁴ eamdem sumpsisse dignoscitur, omnimodis publice⁵ penitentie subigatur. De quo etiam post penitentiam prefata si expedierit servabitur regula⁶, nisi forte idem⁷ aut mulier⁸ virum qui mortuus fuerat occidisse notentur, aut propinguitas vel alia quelibet actio criminalis impediat. Quod si probatum fuerit, sine ulla spe coniugii cum

¹ apud *CaCbMgPfTc; om. Lm

² Alpheum BeCaCeDaLbLnSbPfPrPwTc; Alfeum Cb; Alteum Lm; Altheun MgVnPa; Alterum Oa; Altheum Pk: Alphetum Te: Altheni Vo

³ habito (om. Pf) presente Con. (Condaro Vo) rege (regi Lm, om. Sb), cap. v.

^{*}BeCaCbGcLdLfLjLmMgPfPhPwTcTeVnVo; habito presente Chunrado Lb; Ex concilio Tiburiensi cap. iii Tb (cf c 9); habito Vp. Ut nullus ducat in coniugium quam vivente marito polluerit adulterio add. in mg. Ln², De eodem add. Pa

corr. fr. crimini Sb

⁵ pontificum *add*. Lm; *om*. *CaCbLnMgPfTbTcTe

mor. (after corr. Cb, in or- Lf) mar. *CaCb²PfTbTcVn; mar. mor. Mg

mor. mar. sin. ss Cb²

⁹ ne *BePfRaSbTbTcTeVo; nec CaGcLfLjMgPr

¹⁰ coniung- *CaCbLdLfLjLmMgPfTbVo; iung- Tc

¹¹ poll. *CaMgPfTbTc; om. Lm 12 -ioni *CaMgPfTbTc; -ione Cb

¹³ ullus *BeCaCeDaGcLbLdLfLmLnMgOa?PrTbTeVo; nullus CbLjPaPcPkPfSbVn; illam PcTc

¹⁴ polluit *MgPfTbTc; om. Ca

^{15 -}erium *CaMgPfTbTc; -eri Cb

¹ lxviiii *CaCbGcMgSbTbTcVnVo; xii Be; lxxviii Lb; xli Oa; xl.... Pf; xlviii Te. De eodem add. Pa

² Is qui] Hi quis Pa; Si quis Vp (cf Grat.)

³ illius *CaMgPfTb; eius Tc

⁴ in prox. def. *CaMgPfTb; def. in prox. Tc

⁶ serv. reg. *CaMgPfTb; reg. serv. Tc

⁷ vir add. Tc, om. *CaMgPfTb

penitentia perpetuo maneant⁹. Si autem negaverit se¹⁰ eamdem feminam, vivente viro, nequaquam adulterasse, et prefati homicidii neuter eorum convinci potuerit, purgent legaliter famam sue opinionis, et sumpto utantur coniugio, si alia, ut diximus¹¹, non impedierit ratio.

ID 8.2011 C 31 q 1 c 5 to perpetuo permaneant

⁸ qui add. and can. Ca

13

Ex concilio Triburiensi cui interfuit Arnulfus rex¹, cap. xlvi²

Si cuius uxor constuprata fuerit, et propterea maritus capitali sententia delere illam machinaverit³, ipsa vero urgente mortis periculo ad episcopum confugerit, et auxilium quesierit, operosiori tamen⁴ si potest⁵ episcopus labore⁶ desudet⁷ ne occidatur. Si vero non potest, nullo modo liceat ei requirenti eam reddere ad occidendum, que se ei obtulit⁸ ad defendendum, sed solerti cura transmittat eam ad locum quem ipsa delegerit⁹ ut secura possit vivere. Si vero interdum maritus eam¹⁰ invenerit et repetierit, secundum seculum¹¹ potestatem habebit quod ei agere¹² velit¹³. Sed audiat sanctum Augustinum dicentem, Cum enim vir a virtute¹⁴ nomen acceperit, et mulier a mollitie¹⁵, id est fragilitate, quare contra crudelissimam libidinis bestiam

⁹ man- *CaMgPfTb; perman- Tc

¹⁰ neg. se *CaPfTbTcVn; se neg. Mg

¹¹ diximus *CaMgTbTcVo; dixerim PfTe

¹ cui - rex (reg' Pa) *AaCeDaGcMgPaPcPhPkPqPrSbTbTcTeVmVnVo; *om.* BdBeCaLbPfPw ² cap. xlvi *DaMgPfRaSbTbTcTeVnVo; iii Bd; *om* BeCaFbLbVp. iii. De interfectore coniugum suarum *in mg.* Bd, iii *in mg.* Be², De mecha que ad episcopum confugit ex timore mariti *add.* Ce(*mg.*)Pa, Si uxor alicuius timore mortis ad episcopum confugerit marito eam vel [] umbere non reddat nec maritus ea vivente aliam ducat *add. in mg.* Ln², De interfectoribus coniugum suarum (*om.* Tc) *add. in mg.* Lj²Tc², *in text* Ph

³ machinaverit *CaMgPfPhTc; machinatus fuerit Tb

⁴ operosiori tamen *BeCaFbMgPcPwRaTbTcTeVn; operosius tamen Gc; operoso tamen Oa; operosiore cura eam Pf; operosiore tamen Vo

⁵ si potest *om*. Ce

⁶ labore *AaCaLbMgOa(*after* potest)PaPc²PhPkPr²TcVo; laborare CeFbGcPcSbTbTe; liberare PfVn; labare Pr

⁷ ss Be

⁸ ei ob. *CaMgPfTb; ob. ei Tc

⁹ del- *CaMgPfTb; el- Tc

¹⁰ mar. eam *CaGcPfTbTc; eam mar. Mg

^{11 -}ulum *BePfTbSbTeVo; -uli CaGcMgTcVn

¹² agere *MgPfTbTc; capere Ca

velit CaMgPfPhPwTbTcVn; valebit Gc

¹⁴ vir a virt. *CaMgPfTb; a virt. vir Tc

^{15 -}tie BePfSbTcVo; -tia CaGcMgPhTbTeVn

vult unusquisque uxorem suam esse victricem¹⁶, cum ipse¹⁷ ad primum libidinis ictum¹⁸ victus cadat¹⁹? Nam quicquid contra²⁰ fidem catholicam non licet mulieribus, nec viris licebit. Si autem eadem²¹ mulier timore perterrita a loco ubi eam episcopus destinavit²² aufugerit, et vir eius ab episcopo semel aut bis vel²³ sepius repetierit, si vitam ei²⁴ obtinere possit perquirat et reddat. Sin²⁵ autem omnino non reddat. Maritus vero²⁶ quamdiu ipsa vivit nullomodo alteram ducat.

ID 8.210]

¹⁶ esse vic. *CaMgPfTb; vic. esse Tc

Nicolaus Alvino¹ archiepiscopo²

Inter hec vestra sanctitas³ addere studuit⁴, si cuius uxor adulterium perpetraverit utrum marito ipsius liceat secundum mundanam legem eam interficere. Sed sancta⁵ Dei⁶ ecclesia mundanis nunquam constringitur legibus. Gladium non habet nisi spiritualem, non occidit, sed vivificat.

ID 8.124 and 8.3331 C 33 q 2 c 6

15

Nicolaus¹ Radulfo² Bituricensi³ archiepiscopo⁴

Interfectores suarum sine iudicio coniugum, cum non addis⁵ adulterarum⁶ vel aliquid huiusmodi, quid aliud habendi⁷ nisi homicide⁸. Ac per hoc ad penitentiam

¹⁷ ipse *CaMgPfTb; om. Tc

ipse add. Tc, om. *CaMgPfTbVn

^{19 -}at *CaMgPfTc; -it Tb

²¹ cathilicam non licet – eadem ss Fb

²² timore perterrita a loco – dest. in lower mg. Ra²

²³ vel *GcMgPfTbVo; aut BeCaTc

²⁴ vit. ei *CaMgPfTb; ei vit. Tc

²⁵ corr. fr. Si RaTb

²⁶ vero *CaMgPfTb; autem Tc

¹ Alv- BeGcLbPfPkPrPtPwRaSbTb; Alw- CaTcTe; Alcw- MgVn; Arv- Oa; Alcu- Pt²; ad Alvino Vo ² arch. *CaLbMgPfPkTbVn; om. Tc. Quod maritus uxore [sic] licet adulteram perimens reus sit omicidii add. in mg. Ln², Quod non liceat alicui interficere uxorem propter adulterium add. Ce(mg.)Pa

³ ves. san. *CaMgPfTb; san. ves. SbTc

⁴ -uit *GcMgOaTbTcVnVo; -uerit BeCaPfSb

⁵ corr. fr. secundum in mg. Ln

⁶ s. Dei *MgPfTbTc; Dei s. Ca

¹ Nich. *CaGcLbMgSbTbTcTeVo; Idem Pf

² Rad- *BeCaGcLbMgPhSbTcTeVn; Rud- PfTb; Rod- Vo

³ -icensi Be²GcLbMgPkTbVn; -iensi BeCaCeOaPaPfSbTcTe; Situriensi Vo

⁴ corr. fr. ep- Tc. De interfectoribus coniugum suarum add. Pa

redigendi, quibus coniugium penitus denegatur, exceptis adolescentibus de quibus est beati pape⁹ Leonis vicesima quinta regula decretalium, immo¹⁰ indulgentia¹¹ observanda¹².

ID 8.125] C 33 q 2 c 5

⁵ -is *CaMgPfTb; -itur Tc

16

Stephanus¹ V Astulfo²

Admonere te cum lacrimis et multo gemitu cordis³ curamus, fili Astulphe, sed non filius dici debes⁴ qui tam crudeliter infelix homicidium perpetrasti. Nam occidisti uxorem tuam, partem corporis tui, legitimo matrimonio tibi⁵ sociatam sine causa mortis, non tibi resistentem, non insidiantem quocunque modo⁶ vite tue⁷, non invenisti eam cum alio⁸ viro nefariam rem facientem, sed concitatus a diabolo, impio furore flammatus, latronum more atrocius eam gladio tuo crudelior omni bestia interemisti, et nunc post mortem eius addis iniquitatem super iniquitatem, filiorum tuorum improbe predo, qui matri non pepercisti, filios tuos orphanos fecisti. Inducere⁹ super eam vis mortis causam post mortem, per unum¹⁰ homicidam et reprobum testem¹¹. Quoniam nec Evangelium nec ulla divina humanaque lex unius testimonio etiam¹² idoneo quempiam condempnat vel iustificat, quanto magis¹³ per istum

⁶ -erarum *CaMgPc²PfTb; -erium PcTc

⁷ hab. *GcLn²PfTbVo; hab. sunt BeCaMgVn; sunt hab. Tc

⁸ huiusmodi quid aliud – hom. subject of complex correction Pc

⁹ pape *CaGcPfTbTc; om. Mg

¹⁰ immo *BeCaCeFbGcMgOaPaPcPfPhPkPqPwSbTeVmVnVo; <in> omni Tb; summa Tc

¹¹ vel dili add. in mg. Ra²

¹² ind. obs. *CaMgPfSbTb; observantia custodienda Tc; indulgentiam obs. Te

¹ Aug' Fb. Penitentia occidentis uxorem add. in mg. Ln², De eodem add. Pa. Stephano Aa

² V Astulfo BdDaGcMgPcRaSbTcVnVpWc; Hastulfo AaOa; Astulpho Be; V Hastulfo CaCePaPfPkPwVo; Astulfo V Ph; V Aistulfo Pr; V Haustulfo Pt; V Hastulfo Sb; Hastulfo V Tb; Arnulfo Te. Steph. – Ast.] Nicol' Radulfo Bituricensi archiespiscopo *repeated from c. 15* Lb

³ multo gem. cordis*BeCaGcPfPhTbVn; gem. cordis Mg; multo cord. gem. Tc; gem. multo cordis Vo

⁴ fil dic. deb. *CaGcMgPfTb; deb. fil. dic. Tc

⁵ mat. tibi *BeCaGcMgPfPhRa²Vo; mat. Ra; tibi mat. Tb; coniugio tibi Tc

⁶ quocunque modo *BeGcMgOaPfTbVo; quecumque modo Ca; quomodocumque Tc

⁷ tue *MgPfTbTc; sue Ca

⁸ alio *CaMgPfTb; altero Tc

⁹ Inducere *CaMgPfPhTc; Indicare Tb

¹⁰ hominem add. ss Ra

¹¹ incusare vis mortuam add. Brant (cf Gratian, ed. Romana n.), om.

^{*}BeCaGcLbLgMgOaObOcOdOePfRaSbTbTcTeVmVnVoWc

¹² etiam *MgPfTbTc; et Ca

¹³ vel manus add. ss Mg

flagitiosissimum et scelestum¹⁴ nec illa viva debuit condempnari, nec tu post eius¹⁵ mortem accusare¹⁶? Prius causa criminis subtiliter erat investiganda, et tunc si ita¹⁷ fuisset inventa, secundum legis tramitem debuit excipere ultionis vindictam. Nam si verum, quod absit, fuisset sicut adulter mentitus est¹⁸, post octo annos penitentia forsitan peracta dimittere eam per approbatam causam poteras si voluisses, occidere tamen eam¹⁹ nullatenus debuisti. Non²⁰ enim vult Deus²¹ mortem peccatoris, sed ut convertatur ad penitentiam²² et vivat. Idcirco²³ placeat tibi consilium nostrum, et facias hoc quod tibi²⁴ melius et levius²⁵ videri potest. Miserere anime tue ut non sis tuus²⁶ tibimet ipsi²⁷ homicida. Relinquere quapropter²⁸ te rogamus hoc malum, secundum²⁹ quod te traxit ad tam immanissimum peccati facinus. Ingredere in³⁰ monasterium, humiliare sub manu abbatis, multorum³¹ fratrum precibus adiutus, observa cuncta supplici³² animo que tibi fuerint imperata, si forte ignoscat infinita Dei bonitas peccatis tuis, et refrigeret anima tua, priusquam crucieris perpetuis flammis hoc melius et levius³³ certissime³⁴ scias.

Sin³⁵ autem publicam penitentiam permanens in domo tua vel in hoc mundo vis agere, quod tibi peius et durius et gravius esse non dubites, ita ut agere debeas, exhortamur. Omnibus diebus quibus³⁶ penitere debes, vinum³⁷ et omnem siceram³⁸ non bibas, carnem nunquam ullo tempore comedas, preter Pascha et diem Natalis

```
<sup>14</sup> scel- *BePfTbTcVn; cel- CaMg
15 eius *CaMgPfTb; om. Tc
<sup>16</sup> -are CaMgTbTc; -ari Pf?
<sup>17</sup> ita *CaMgPfPhTc; tota Tb
<sup>18</sup> est *MgPfTbTc; om. Ca
<sup>19</sup> corr. fr. eam tam. Mg
<sup>20</sup> Nam Vo
<sup>21</sup> vult D. BeCaPfPhTb; vult Dominus GcMgPrRa; vult Deus LaOaVnVo; D. vult *Tc
<sup>22</sup> ad pen. *BeCaMgPfPhVo; om. TbTc
<sup>23</sup> Ideirco *BeCaGeMgTbVo; Id ideirco Pf; Ideo Tc
<sup>24</sup> facias hoc (id Vn) quod tibi BeMgPfPrVnVo; facit tibi quod Aa; facias tibi hoc (hec Oa) quod CaOa;
faciat hoc quod tibi Ph; fac quod Tb; fiat tibi hoc quod Tc
<sup>25</sup> mel. et lev. *AaBeCaGcOaPfPhPrVnVo; lev. et mel. MgTb; lenius et mel. Tc
<sup>26</sup> tuus *MgPfTbTc; tu Ca
<sup>27</sup> ipsi *CaMgPfPhTc; om. Tb
<sup>28</sup> Rel. quap. *CaMgPfTb; Quap. rel. Tc
<sup>29</sup> secundum *AaBeCeOaPaPhPkPwSbTcTeVn; seculum BdCaDaFbGcLbMgPcPfPrRaTbVmVo; s'
Pq 30 in *CaMgTc; om. BeGcPfTbTeVnVo
<sup>31</sup> fratribus add. and canc. Ca
<sup>32</sup> simplici (vel supplici in mg) Ra
<sup>33</sup> mel. et lev. *BeCaOaPfPhVo; levius et melius GcMgPw; mel. et lenius Tb; lenius et mel. Tc
<sup>34</sup> certissime *MgPfTbTc; karissime Ca
<sup>35</sup> Si Tc
<sup>36</sup> quibus BeCaGcMgRaTb; om. PfSbTcTeVo
```

³⁸ omn. sic. *BeGcCaMgPfTb²; hominem sic. Ph; sic. Tb; sic. omn. Tc

Domini³⁹. In pane et aqua et sale⁴⁰ penitere. In vigiliis, in⁴¹ ieiuniis⁴², orationibus et elemosinis omni tempore persevera. Armis nunquam cingere, nec in quolibet loco litigare presumas. Uxorem nunquam ducere, concubinam non habere, nec adulterium committere⁴³. In balneo nunquam lavare. In conviviis letantium nunquam te⁴⁴ miscere⁴⁵. In ecclesia segregatus ab aliis Christianis post ostium et postes humiliter te repone⁴⁶. Ingredientium et egredientium⁴⁷ suppliciter orationibus⁴⁸ commendare. Communione corporis et sanguinis Domini⁴⁹ cunctis diebus vite tue indignum te existimes⁵⁰. In ultimo tamen exitus vite tue die⁵¹, si merueris pro viatico si sit qui tribuat tantummodo venialiter ut accipias tibi⁵² concedimus.

Sunt et alia multa que tibi⁵³ durius et satis acrius erant iuxta magnum pondus peccati, infelix, adicienda⁵⁴. Sed si hec omnia que supra⁵⁵ misericorditer dicta sunt perfecto corde Domino auxiliante feceris et custodieris, confidimus de immensa Dei clementia⁵⁶ remissionem te tuorum habiturum peccatorum, et secundum dictum iusti bonique⁵⁷ Pastoris resolvit te sancta Ecclesia ab hoc vinculo peccati in terris, ut per ipsius gratiam qui eam sanguine suo⁵⁸ acquisivit, solutus sis⁵⁹ in celis. Sin autem aliter feceris, et sancte matris Ecclesie tam salubrem admonitionem despexeris, ipse tibi sis iudex, et in laqueo diaboli quo irretitus teneris⁶⁰, permanebis. Sanguis tuus super caput tuum, nos alieni a⁶¹ consortio tuo pro aliorum filiorum Dei salute, ipso

```
<sup>39</sup> diem nat. Dom. *MgPfTbTc; nat. Dom. diem Ca
<sup>40</sup> et sale MgPfTbTc; om. Ca
<sup>41</sup> in *CaMgPfTb; et Tc
<sup>42</sup> in iei. in vig. marked for reversal Ca
<sup>43</sup> audeas add. Brant, om. *BeCaGcLbLgMgOaObOcOdOePfRaSbTbTcTeVmVnVoWc
<sup>44</sup> nunq. te *BeGcMgPfPhTcVo; nunq. Ca; te nunq. Tb
<sup>45</sup> miscere *CaPfTbTc; misce MgVn
<sup>46</sup> hum. te repone CaMgPfTc; te hum. reponere PhTb
<sup>47</sup> egr- MgPfTbTc; regr- Ca
supp. or. *CaPfTbTc; or. supp. Mg; simpliciter or. Vn
Christi Aa
50 exist- *CaPfTbTcVn; est- Mg
<sup>51</sup> die *CaMgPfTb; om. Tc
52 in mg. Ra
53 tibi *BeCeFb(before que)GcMgPaPc<sup>2</sup>PhPqPrTbVnVm; om. BdCaDaLbPcPfPwSbTcTeVo

    adicienda *MgPfTbTc; adhibenda Ca
    que sup. *CaMgPfTb; om. Tc

<sup>56</sup> Dei clem. *BeMgPfTbVo; clem. Dei Ca; misericordia Domini Tc
57 iusti bonique *CaMgPfPhTc; boni iustique Tb
58 suo *CaMgPfPhTc; proprio Tb
<sup>59</sup> corr. fr. sit Ca
60 teneris *CaMgPfTb; es Tc
```

⁶¹ a *CaMgPfTb; de Tc

opitulante, omni⁶² sollicitudine nitimur, desudare et Domini attentius misericordiam quotidie⁶³ implorare. Qui cum Patre⁶⁴.

ID 8.126] C 33 q 2 c 8

⁶² corr. fr. omnis Ca ⁶³ quot. *Be²CaMgPfTb; om. BeTc

64 Oui cum Patre *BdBeCaCbCeDaGcLbMgOaObOcOdOePaPfPhPqPrPwQaRaTbTcVm; Qui cum Deo et Patre Aa; Qui cum Patre vivit DbVn; Qui cum Patre et S. s. vivit EaWc; Qui cum Fb; Qui cum tempore Pc: om. PtSbTeVoBrant

17

Augustinus de 1 adulterinis coniugiis, lib. II^{2}

Si quod³ verius esse⁴ dicitur⁵, non licet homini Christiano adulteram coniugem⁶ occidere, sed tantum⁷ dimittere, quis est tam demens qui ei dicat⁸, Fac quod non licet, ut liceat tibi quod non licet⁹? Cum enim utrumque secundum legem Christi¹⁰ illicitum sit, sive adulteram occidere, sive, illa vivente, alteram¹¹ ducere, ab utroque est abstinendum, non illicitum pro illicito¹² faciendum. Si enim facturus est quod non licet, iam faciat adulterium, et non faciat homicidium¹³, ut, vivente uxore, aliam¹⁴ ducat, et non humanum sanguinem fundat¹⁵.

ID 8.242e] C 33 q 2 c 9

¹ Aug. de om. Lb

18

¹Caroli magni iuxta Alcuinum²

¹ Gesta add. Ca(see below)Pf, Ex gestis add. DaSb; om. AaBeGcMgOaPkTbTcTeVoVp; ExA ² Aug. de libero arbitrio lib. primo Ca, subs. marked for transfer to c 19, with Gesta - Alwinum as rubr. for c 20, marked for insertion here; iuxta Alcwinum only Lb; De fornicatione spirituali quod propter eam licite dimitatur uxor add. in mg. Lj², ...adulterium qui vult... add. in mg. Ln²

² ad. con. lib. II *CaCbGcLbLdLfLjLmMgPfTbTeVn; ad. conc. lib. Be(before Aug.)Vo; libero arbitrio lib. I Tc, De illo qui interficit uxorem ut aliam (non add. Ce) ducat Ce(mg.)Pa

³ quod *BeCaGcMgPfTbTcTeWc; quid LmVp

⁴ esse *BeGcOaPkPrRaTbTcWcWd; est CaCbLdLfLjMgPfSbTeVnVoWd²

⁵ dicitur *CaMg(vel dum ss)PfTbTc; dum Ld

⁶ alteram *add*. Ca, *om*. *MgPfTbTc

⁷ tantum *BeCaMgTbTcVo; tamen LjPf

⁸ ei dic. *CaPfTbTc; dic. ei Mg; dicat Vn

^{9 -}cet *CaMgPfTbTc; -ceat Lm

10 Christi *CaCbLdLfLjLmMgPfTc; om. PhTb

¹¹ alteram CaCbLdLfLjLmMgPfTb; aliam Tc

¹² pro ill. *MgPfTbTc; pollicito Ca ¹³ obsc. corr. Lj

¹⁴ aliam BeCaCbLdLfLjLmMgOaRaPfPhPkSbTbTeVo; alteram *Tc

¹⁵ quod si est utrumque nepharium, non debet alterum per alterum perpetrare, sed utrumque vitare add. Brant (cf ed. Romana of Gratian), om.

^{*}BeCaCbDbFbGcLbLdLfLgLjLmMgOaObOcOdOePfPhPrPtQaRaSbSgTbTcTeVmVnVoWcWdNew and the property of the property of

Cum matris³ hortatu filiam Desiderii regis Longobardorum Carolus duxisset uxorem⁴, incertum est qua de causa eam post annum repudiavit, et Hildegardam⁵ de gente Suevorum⁶ precipue nobilitatis feminam in matrimonium accepit, de qua tres filios, Carolum videlicet⁷ Pipinum et Ludovicum totidemque filias genuit.

Ars. 713 fo 1691

Augustinus de libero arbitrio, lib. I^{l}

Si cui etiam² non contingat facultas concumbendi cum coniuge aliena, planum tamen aliquo modo sit id eum³ cupere, et si potestas detur esse⁴ facturum, non minus reus est quam si in ipso facto deprehenderetur.

ID 8.104] +De pen. D 1 c 30a

Augustinus¹ ad Claudium contra Iulianum, lib. V²

Sicut³ non sunt facienda adulteria etiam voluntate generandi regenerandos⁴, quemadmodum nec furta sunt facienda etiam voluntate pascendi pauperes sanctos, quod tamen faciendum est⁵ non furta perpetrando, sed bene utendo mammona iniquitatis.

ID 8.105] C 32 q 4 c 10

patris Aa

dux. ux. CaMgPfTbA; ux. dux. Tc

⁵ Hildegardam CaPfSbTcVo; illi dandam Aa; Ildigardam BePhA; Hilligardam Gc; Hildigardam LbOaRaWc; Hiltegardam MgVn; Ildegredam Tb; Hidegardam Te

⁶ Suevorum AaLbMgTbTc; Suessorum BdPc; Suenorum Ca; Suesiorum DaPfRaSbVnVo; Suesorum Da²; Suavorum OaPqPrVmA; Suessiorum Te

⁷ videlicet BeCaMgOaPfPhSbTeVnVoA; vid'lis Pk; om. Tb; et Tc

¹ Ca has insc. for c 20, marked for moving, de illo qui cupit adulteram et faceret si posset add. in mg. Ce, De fornicatione spirituali, quod propter eam licite dimittatur uxor add. in mg. Eg,? add. in mg. Ln², De illo qui cupit adulterium facere so possit add. Pa

² etiam *CaGcPfTbTcVn; om. Mg

³ sit id eum *BeGcOaPfTbVo; sit eum id CaMg; eum id Tc; sit eum Vn

⁴ esse *CaMgPfTb; ei Tc

¹ Aug. CaLbMgTbTcTeVo; Idem Pf

² l. i Aa. *Insc. originally before c. 19* Ca. Quod non sint facienda adulteria voluntate generandi add. in mg. Ce, in text Pa, ...iciend' adulterium ...te generandi rege[neran]dos add. in mg. Ln²

Sic CeHaPaPkTeVn
 gen. regen. *BeCaDaGcOaPhPrRaSb²Tb; gen. AaLbSbTcTe; filios gen. MgPfPwVnVo; vel fil. gen. Ra², pt in mg.

⁵ fac. est *BeGcOaPfTbTcVnVo; est fac. CaMg

21

Ex epistola prima¹ Clementis ad Iacobum²

Quid in omnibus peccatis est adulterio gravius³? Secundum namque in penis obtinet locum quem quidem primum illi habent qui aberrant a Deo etiam⁴ si sobrie vixerint.

ID 8.99] +C 32 q 7 c 16

22

Augustinus de bono coniugali¹

Adulterium dicitur cum vel proprie libidinis instinctu vel aliene consensu cum altero² vel³ altera⁴ contra pactum coniugale concumbitur, atque ita⁵ frangitur fides, que in rebus etiam corporeis et abiectis magnum animi bonum est. Et ideo eam⁶ saluti quoque corporali⁷ quam etiam vita ista continetur, certum est debere preponi⁸.

ID 8.1021 dp C 32 q 5 c 14

23

Isidorus¹ super Exodum², cap. xxix³

Non mechaberis, id est ne quisquam⁴ preter matrimonii federa aliis feminis misceatur⁵ ad explendam libidinem. Nam adulterium facit specialiter⁶ qui preter suam⁷ ad alteram accedit.

ID 8.107] C 32 q 5 c 15

¹ prima *CaLbMgPfTbVn; om. GcTc

² Quantum peccatum sit adulterium *add*. Ce(*mg*.)Pa, ...uod ...ulterimum *add*. in *mg*. Ln²

³ est ad. grav. *GcMgPfTbTc; ad. grav. est Ca

⁴ etiam *CaMgPfTb; et Tc

¹ Quid sit adulterium *add*. Ce(*mg*.)Pa

² altero *BeDaGcLbLcMgOaPfPrSbTbTeVo; adultero Ca; adulterio Tc

³ cum add. Mg, om. *CaGcLbPfTbTc

⁴ altera *DaLbMgPfTbTc; adultera Ca

⁵ atque ita *CaMgPfTb; et Tc

⁶ eam *BeCaEgGcPfPwTcVnVo; ei Mg; etiam PhTb

⁷ saluti qu. corporali *CaGcEgPfTbTcVn; salutem qu. corporalem Mg

⁸ preponi *AaBeCaFbDaLcOaPhRaTbTe; postponi GcLbMgPfPrSbTcVnVoVpWc²

¹ Isidorus *CaMgPfPkTb; Augustinus Tc

² eodem Gc

³ xxix *CeGcOaPaPhPkPrTbTcVm; xxx BdBeCaDaFbLbMgPfPtPwRaSbTeVnVo; xxi Vp. De eodem add. CePa

⁴ ne quisquam *BeCaMgPtTbTcTe; nequaquam PfVo

⁵ -atur *CaMgPfTb; -aris Tc

⁶ specialiter *CaMgTb; spiritualiter Gc; sp'aliter PfTc

⁷ suam *CaMgPfPhTc; propriam Tb; suam uxorem Te

¹Nicolaus papa Carolo regi²

Sicut multorum³ relatu didicimus, Lotharius rex conventum celebrare disponit⁴ et Theibergam reginam examini proprio et⁵ iudicio meditatur subicere⁶ et siquidem eam prestigiis⁷ falsitatis sue potuerit⁸ exhibere quasi non fuerit legitima sua⁹ uxor vult penitus a se sequestrare. Sin autem vult eam tanquam propriam uxorem dimittere¹⁰, sed deinde quasi mechata fuerit insimulare atque pro¹¹ hoc hominem suum et hominem¹² Theiberge ad monomachiam¹³ impellere, et si homo¹⁴ ipsius regine ceciderit disponit hanc sine dilatione perimere. Item. Preterea sive de coniugii federe sive de adulterii crimine iudicium sit agitandum¹⁵, nulla ratio patet Theibergam cum Lothario posse inire conflictum vel legitimum controversie inire certamen, nisi prius ad tempus¹⁶ fuerit sue potestati¹⁷ et consanguineis propriis sociata, inter quos etiam locus previdendus est in quo nulla sit¹⁸ vis multitudinis formidanda et non sit difficile testes producere¹⁹ vel ceteras personas²⁰ que tam a sanctis canonibus²¹ quam a venerandis Romanis²² legibus in²³ huiusmodi controversiis requiruntur. Hec idcirco diximus ut ostendamus quem legum conflictum Lotharius congredi²⁴ posse autumat²⁵,

```
<sup>1</sup> Quod uxori coniugii ... add. in mg. Ln<sup>2</sup>
<sup>2</sup> regi] episcopo Mogont' Pt
om. Py
<sup>4</sup>-onit *GcPfTbVnVo; -osuit BeCaLbMgRaTc
<sup>5</sup> examini proprio et *BeCaOaPhPrPwTeVnVo; examini proprio GcPf; examine proprio et MgTb;
proprio Pk; ex animi proprii Tc
 corr. fr. suscipere Vo<sup>2</sup>
 prestigiis *BeCaGcMgSbTbTc; prestrigiis LbPfTe; prestrigidiis Vo
 -uerit *BePfVnVo; -erit CaGcMgTbTc
<sup>9</sup> leg. sua *BeCaGcMgPfVo; sua leg. OaTb; leg. Tc
prop. ux. dim *BeGcOaPfPhVo; prop. dim. ux. CaMgTc; ux. prop. dim. Tb pro *FbOaPhTbVm; per BdBeCaCeGcLbMgPaPfPkPwSbTcTeVnVo
<sup>12</sup> hom. *CaMgPfPhTc; om. Tb
<sup>13</sup> monomachiam *BeCaPkSbTbTcVo; monachicam AaTe; monachiam GcLbMgPfPwVn;
machimachiam (vel monomachiam in mg.) Ra
<sup>14</sup> homo *MgPfTbTc; hoc Ca
15 agitandum *BdCaDaFbGcLbMgOaPcPfPhPaPrPwSbTbTdTeVnVo; agendum BeCePaPkTc
<sup>16</sup> ad tempus *AaBeCeOaPaPhPkPrTbVm; om. BdCaDaFbGcLbMgPcPfPqPwSbTcTeVnVo
<sup>17</sup> -ati *GcMgPfTbTc; -atis BeCa
```

nul. sit *MgPfTbTc; sit nul. Ca
 prod- CaMgTbTcVo; perd- Pf
 obsc. corr. Ca

24 cong- *MgPfTbTc; ing- Ca 25 -mat *CaGcPfTbTc; -met Mg

in *MgPfTbTc; et Ca

²¹ ss Be ²² ss Ra² cum persona²⁶ quam in suis penetralibus quotidie fatigat et conterit quando vult ad iudicium, quando vult ad claustra reducit, et quando educta fuerit, nisi ea profiteatur que ipse preceperit, punit. Proprie igitur libertati committi, et ab²⁷ omni oppressione atque potestate illius cum quo initur conflictus oportet liberari atque suis liberaliter uti, et suspectas personas convenit declinare que se ab objectis²⁸ ostendere cupit immunem.

ID 8.116]

-ona *CaGcMgTbTc; -onam BePf; in persona Vo
 ab *Tb, om. CaMgPfTcVo

25

¹Nicolaus² Theiberge regine

Nos hanc³ confessionem tuam quam non voluntas sed vis extorsit, nequaquam pro confessione recipimus, tantum⁴ vitium⁵ radices extendere⁶ nec⁷ permittimus, quod nisi evulsum intime fuerit ad multorum perniciem potest accrescere⁸. Denique, si hoc licet, omnes viri possunt quas iure sortiti sunt feminas, si has⁹ odio habuerint, diversis afflictionibus macerare, et quod legitime non fuerint assumpte statim cogere, quin etiam ut mortale crimen contra se dicant¹⁰ illatis intolerabilibus penis compellere¹¹. ID 8.117]

¹ Non sunt solvenda coniugia pro confecione per vim exorta add. in mg. Ln²

26

Augustinus in libro questionum Veteris et Novi Testamenti¹, cap. cxxvii²

²⁸ ab objectis CaMgPfSbTcTe; objectis PhTb; abjectis PrVm?

³ hanc CaDaFbMgPfTbTcTdTe; autem Sb

⁴ tantum *AaOaMgPhPrRaTcTe; tamen BeCaGcPfTbVnVo; nec tamen Sb

⁵ vitium *AaBeGcOaPfSbTbVnVo; vi cum Ca; vitium hec Mg; vitium nec Tc

⁶ rad. ext. *CaMgPfPhTc; ext. rad. Tb

nec *AaBeCaGcOaPfPhVo; non MgTbVn; om. SbTc

⁸ accresc- *BeDaGcOaTbTcVnVo; accedere AaCaMg; accesc- Pf

⁹ has *CaMgPfTbVo; eas Tc

¹⁰ commissis se add. MgVn, om. *CaEgGcLbPfSbTbTcTe

¹¹ imp- Pt

¹ et - test.] test. ac novi Be

² cxxvii *BeDaEgGcMgOaPfPwTbVnVo; cxxxvii Lb; om. CaFb; ?Sb; xxviii Tc; xxviii Te. Quod nunquam liceat fornicari et quando liceat negotiari et cum uxore convenire, et quando non liceat add. Ce(mg.)Pa, Quod quibusdam temporibus abstinendum sit ab uxoribus add. in mg. Ln^2

Fornicari omnibus³ semper non licet⁴, negotiari vero⁵ aliquando⁶ licet, aliquando⁷ non licet⁸. Antequam enim⁹ ecclesiasticus quis sit, licet ei negotiari, facto iam non licet. Et¹⁰ Christiano cum uxore sua convenire aliquando¹¹ licet, aliquando vero¹² non¹³ licet¹⁴. Propter dies enim processionis¹⁵ aliquando non licet convenire, quia etiam a licitis abstinendum est, ut facilius¹⁶ impetrari possit quod¹⁷ postulatur, unde Apostolus, Ex consensu, ait¹⁸, abstinendum est¹⁹ ad tempus²⁰, ut vacetis orationi.²¹ Nam etiam²² secundum legem in ieiunio cedere et iurgari²³ licet, postea²⁴ non²⁵ licet.²⁶

ID 8.89] +D 88 c 10 to facto iam non licet only

27

Isidorus Sententiarum cap xxxix¹

Fornicatio carnis adulterium est. Fornicatio anime servitus idolorum est².

³ omnibus *CeGcOaPfPhPkPrSbTbTeVnVoWc; hominibus AaBeCaDaEgFbMgPcPwRaTcTd*Brant* ⁴ semper non lic. *BeCaEgFbLbMgOaPfPwRa²TbTeVn; non lic. Be²; non semper lic. Gc; non lic. semper PcRaTc; nunquam licet PrVm

⁵ vero *BeCaGcOaPcPfTbVn; autem Mg; om. Tc

⁶ after corr. Be

⁷ licet aliquando ss La, in mg. Vo²

⁸ al. non licet *AaBeCaGcMgObOdOePcPfPtRaTbTeVmVnVoBrant; om. OaOcTcMigne

⁹ enim *BeCaMgPfTb; om. Tc

¹⁰ Et *BeCaGcMgPfPhTc²; om. TbTc

¹¹ conv. aliq. *CaDaMgPfPhTcTe; aliq. conv. Tb; conv. aliq. non Sb

¹² vero BePfPhTbTeVnVo; om. CaDaGcMgPcSbTc

¹³ om. Sb

¹⁴ Et Christiano – licet *in mg*. Pc

¹⁵ dies enim proc. BeGcPfTbVo; enim proc. dies AaCaSbTc; proc. enim dies MgPwVp; enim dies proc. Oa; dies enim professionis Vn

¹⁶ corr. fr. falius Ca

post add. Pr, om. CaDaMgPfTbTc

¹⁸ Ex con. ait *CaMgPfTb; ait Ex con. Tc

¹⁹ est *MgPfTbTc; om. Ca. ut facilius – abst. est at foot of leaf Gc²

²⁰ ut facilius impetrari – ad tempus *in mg*. Wd²

²¹ non licet, aliquando licet – orationi *in smaller cramped script, ?over erasure* Sb

²² etiam CaDaMgPf; et *Tb; et si Tc

²³ iurgali PrTe; non *add.* BeLbPcPhRaTc, *om.* BdCaCeDaFbGcMgPaPfPkPqPrPwSbTbTeVmVn

²⁴ postea *OaPhTb; post AaBdBeCaCeDaFbGcMgLbPcPfPkPrPwRaSbTcTeVmVnVo; postea non licet *om.* Pa

²⁵ om. LbPh

²⁶ licet aliquando non licet. Propter – licet *over erasure* Sb

¹ xxxix *DaGcLbMgPfPrRaSbTbTcTeVn; xxviii Be, xxxviii Be²; xxix Ca. Isid. – xxxix] Aug. in libro veteris et novi testamenti cp. cxxvii Vo. iiii. De fornicatione spirituali quod propter eam licite dimittatur uxor *in mg*. Bd, iiii *in mg*. Be², Quid sit fornicatio *add. in mg*. Ce, Quod fornicatio mentis ... fornicatione corporis *add. in mg*. Ln²; Quid sit fornicatio carnis et fornicatio anime *add*. Pa, De fornicatione spirituali *add*. PhTc² (*mg*.)

² est *AaBeGcLbLcOaPfPkPrRaTbTcTeVnVo; om. CaDaEgMg

ID 8.106] +C 32 q 7 c 15 med.

28

Augustinus de adulterinis coniugiis¹, lib. I^2

Si propter fornicationem carnis permittitur³ uxor a coniuge separari, quanto magis in coniuge mentis fornicatio est detestanda, id est infidelitas⁴? ⁵Infidelis⁶ hominis fornicatio⁷ maior⁸ in corde, nec vera eius pudicitia dici potest cum coniuge, quia omne quod non⁹ est ex fide, peccatum est.

ID 8.247]

29

Augustinus de sermone Domini in monte, lib. I^l

Idolatria quam sequuntur infideles, et quelibet noxia superstitio, fornicatio est. Dominus autem permisit causa fornicationis uxorem dimitti, sed quia permisit, non iussit, dedit locum apostolo monendi, ut qui voluerit, non dimittat² uxorem infidelem, quo sic fortassis possit fidelis³ fieri. Item⁴. Si infidelitas fornicatio est, et idolatria infidelitas, et avaritia⁵ idolatria, non est dubitandum et avaritiam fornicationem esse⁶. [30]⁷ Quis ergo iam quamlibet illicitam concupiscentiam potest recte a fornicationis genere⁸ separare, si avaritia fornicatio est? Ex quo intelligitur quod propter illicitas concupiscentias non tantum que in stupris cum alienis⁹ viris aut¹⁰ feminis

¹ Aug. de ad. con. CaGcMgPaPfSbTc; De ad. con. Aug. BeDaEaFbOaTbTe: De ad. con. Lb

² lib. I *BeCaGcLbMgSbTbVnVo(*after* Aug); in lib. I Te; *om.* PfTc; De fornicatione spiritali quod propter eam licite dimittatur uxor *add.* Ce(*mg.*)Pa, ...stitutionum liber aliter habet *add. in mg.* Ln²

³-itur *MgPfTbTc; -atur Ca

⁴ Id est inf. *BeCaMgPfPhTc; om. Tb

⁵ Item add. TbTc, om. AaBdBeCaGcLbMgPaPfPhPkPwRaSbTeVoWc

⁶ Infidelitas Pc; est add. CaFb

⁷ detestanda id est – hominis fornicatio *om*. Vn

⁸ est add. Tc, om. CaMgPfPkPwTb

⁹ ss Ca

¹ De eodem *add*. CePa

² non dim. repeated Tc

³ fort. poss. fid. BeCaGcMgPfPhVo; fid. fort. poss. TbTc

⁴ Item *CaGcMgPfTbTe; om. BeTc

⁵ Db fo. 143v ends; resumes in 7. 69 below on fo. 144r

⁶ Retractationum liber aliter habet *add*. AaBd²Damg.Gcmg.RaSgTc (with IDp mg.), Item. Restr. – habet add. Fb, om. BeCaCeEaLbLgMgOaObOcOdOePaPcPfPhPkPqPrPwSbTbTeVmVnVoBrant ⁷ x add. in mg. Lj²

⁸ forn. genere *CaMgPfPhTc; fornicatione Tb

⁹ alienis *CaMgPfTb; aliis Tc

¹⁰ aut *CaMgPfTb; ac Tc

committuntur, sed omnino¹¹ quaslibet que animam corpore utentem male a lege Dei aberrare faciunt et perniciose turpiterque corrumpi, possit sine crimine et vir uxorem dimittere, et uxor virum, quia exceptam facit Dominus causam fornicationis, quam fornicationem, sicut supra consideratum est, generalem et universalem intelligere cogimur. Cum autem ait¹², excepta fornicationis causa¹³, non dixit, cuius¹⁴ ipsorum. viri aut¹⁵ femine. Non enim tantum fornicantem uxorem dimittere conceditur, sed quisquis eam quoque uxorem dimittit¹⁶ a qua ipse¹⁷ cogitur fornicari, causa utique fornicationis dimittit. Velut si aliquem cogat uxor sacrificare idolis¹⁸. Qui talem dimittit causa fornicationis dimittit¹⁹, non tantum illius sed et²⁰ sue illius quia fornicatur, sue ne fornicetur. [31] Nihil enim²¹ iniquius quam fornicationis causa dimittere uxorem, si et²² ipse convincitur fornicari. Occurrit enim illud, In quo enim²³ alterum iudicas, teipsum condempnas. Eadem²⁴ agis que iudicas²⁵. Quapropter quisquis²⁶ fornicationis causa vult abicere uxorem²⁷, prior debet esse a²⁸ fornicatione purgatus²⁹. Quod similiter etiam de femina dixerim³⁰.

ID 8.248, 249, 8.250] +C 28 q 1 c 5 to sue ne fornicetur; C 32 q 6 c 1 from Nichil iniquius to end

```
^{11}_{12} propter add. Tc, om. *CaMgPfTb ^{12} ss Mg
```

32

Augustinus¹ de fide et operibus²

¹³ forn. causa *BeCaGcMgPfPhVo; facta forn. Tb; causa forn. Tc

¹⁴ vel add. BeCaPhTbTc, om. GcMgPfVo

¹⁵ aut CaMgPfTb; et Tc

¹⁶ quoque ux. dim. *AaBeGcOaPhTbVn; quoque ux. dimittat Ca; ux. quoque dim. Mg; ux. dim. PfPwVo; quoque dim. ux. RaTc

¹⁷ ipse *CaMgPfTb; om. Tc

¹⁸ sac. id. *CaMgPfTb; id. sac. Tc

¹⁹ causa forn. dim. ss Fb

²⁰ et *CaMgPfPhTc; om. Tb

²¹ enim CaCeDaFbGcMgPaPrSbTbTcVmVn; enim omnium Bd; omnium PfRaTe; hominum Vo; om.

²² si et *BeGcOaPwTbTcVo; si Ca; sed et Mg Pf?Brant

²³ enim *CaMgPfTb, om. Tc

²⁴ enim add. PtRaTcBrant, om. CaGcMgPfTbVn

²⁵ Ead. - iudicas *BeCaGcLgMgObOcOdOePfPtSbTbTcVmVnWcBrant; om. Migne

suam add. Brant, om. *CaGcMgObPfSbTbTcTeVn

²⁸ a *CaMgPfTb; om. Tc

²⁹ purgaturus Lb. et immunis *add. Brant, om*.

^{*}BeCaGcLbLgMgOaObOcOdOePfPtPwRaSbTbTcTeVmVnVoWc

³⁰ -erim *LbMgPfSbTbTcVn; -eram CaGcPc

¹ in libro add. Tc, om. *CaLbMgPfPwTb

Uxor legitima societate³ coniuncta sine ulla culpa⁴ relinquitur si cum viro Christiano⁵ permanere⁶ noluerit. Non⁷ attenditur eo modo eam rectissime dimitti si viro suo dicat. Non ero uxor tua nisi mihi vel⁸ de⁹ latrocinio divitias congeras¹⁰ aut nisi solita lenocinia quibus nostram domum transigebas, etiam¹¹ Christianus exerceas, aut si quid aliud vel¹² facinorosum vel flagitiosum¹³ in viro noverat, quo delectata vel libidinem explebat vel facilem victum habebat¹⁴ vel etiam incedebat ornatior. Tunc enim ille cui hoc uxor dicit¹⁵, si veraciter egit¹⁶ penitentiam ab operibus mortuis quando accessit ad baptismum, habetque in fundamento fidem que¹⁷ per dilectionem operatur, procul dubio plus tenebitur amore divine gratie quam carnis luxurie¹⁸, et membrum quod eum scandalizat fortiter¹⁹ amputabit.

ID 8.2511 C 28 q 1 c 4

33

Ambrosius ad Hilarium¹

Si infidelis, dicit apostolus, discedit², discedat, non est servituti subiectus³ frater aut soror in huiusmodi, id est, si⁴ infidelis noluerit⁵ esse cum coniuge⁶ fideli.

² Quod possit homo uxorem qui eum compellit ut a Deo fornicetur dimittere add. Ce (mg.). Quod assit homo habere uxorem que eum compellit ut a Deo fornicetur dimitere add. in mg. Ln². De eodem add.

societate *CaEgGcPfPwSbTbTcTe; sociate Mg; societa Vn

ulla culpa *CaMgPfPwTb; culpa ulla Tc

propter hoc quia Christianus est add. ss Sb²

permane Ca

Non *BdBeCeLbOaPaPc²PfPhPkPqPrSbTbTcTeVmVnVo; Nam CaDaEgFbGcMgPcPwRa

⁸ vel CaGcMgPfTb; om. Tc

⁹ de *BeCaGcPfTbTcVnVo; om. MgPw

¹⁰ congeras *BdCaCeDaLbMgPaPfPkPwSbTbTeVn; congreges FbGcTc

¹¹ transigebas etiam *CaGc²PfPwTbTcVn; transiebas etiam Gc; transiebas et Mg

¹² vel *CaMgPfPwTb; aut GcTc

¹³ fac. vel flag. *CaGcMgPfPwTb; flag. vel fac. Tc

¹⁴ habebat *CaMgPfPwTb; implebat Tc

¹⁵ dicit *CaMgPfPwTb; dixit Tc

¹⁶ egit *MgPfTbTc; egerit Ca

¹⁷ fid. que CaGcMgPfPwRa²Tb; que Ra; quod Tc. in fund. fid. que] <fidem> in fundamento que (corr. fr. quid) Pc

^{18 -}urie *CaMgPwTbTc; -uria Pf 19 ss Ra²

¹ Hilarium *BdBeCaDaLbLdLfLjLmPfPkPrPwRaSbTeVnVo; Ylarium CbCeFbPa; Varium GcPcPq?; Varum OaTc; Karium Ph?; H'arium Tb. De eodem add. CePa

² discedito *obsc. corr.* Ca

³ serv. sub. *CaMgPfTbTc; sub. serv. Lm

⁴ si *MgPfTbTc; om. Ca

⁵ noluerit *BeCaCeDaLdLfLmMgOaPaRaTbTcTdVn; noluit CbLj; voluerit FbGcLbPfPkPwTeVo

⁶ esse cum con. *CaCbLdLfLjLmMgPfPhTc; cum con. esse Tb

Hic⁷ agnoscat fidelis suam libertatem, non ita se subjectum deputet servituti⁸, ut ipsam dimittat fidem, ne⁹ coniugem amittat¹⁰ infidelem, hoc et¹¹ de fidelibus¹² atque parentibus, hoc et¹³ de fratribus ac¹⁴ sororibus intelligitur, propter Christum esse omnes¹⁵ dimittendos, cum ponitur¹⁶ ista¹⁷ conditio ut¹⁸ Christum dimittat si eum¹⁹ secum habere desiderat. Hoc²⁰ ergo et de domo et de agris, hoc est²¹ de his²² rebus que iure pecuniario possidentur²³.

ID 8.253] C 28 q 1 c 7 adding intelligendum est at end

```
<sup>7</sup> Hi Vo
```

34

Hermes in libro Pastoris, mandato iiii¹

Non solum mechatio est illi qui carnem suam coinquinat, sed etiam qui simulacrum facit mechatur, quod si in his² factis perseverat et penitentiam non agit, recede ab illa et noli convivere³ cum illa. Sin autem, et⁴ tu particeps eris peccati eius. Propter hoc preceptum est vobis per vos⁵ manere, sive⁶ viro sive mulieri⁷. Potest enim⁸ in eiusmodi⁹ penitentia esse.

ID 8.243b] +C 28 q 1 c 6 to peccati eius

⁸ dep. serv. *CaCbLdLfLjLmMgPfTb; serv. dep. Tc

corr. to nec Cb

¹⁰ corr. fr. dim. Mg

¹¹ et *CaMgPfTbTc; om. Lf

¹² fidelibus *BdCaCbDaFbGcLbLdLfLjLmOaPcPhPqPrPwRaSbTcTeVmVnVo; filiis BeCeMgPaPfPkTb

et *BeCaCbGcLdLiLmMgPfPhTc; om. LbLfTb

¹⁴ ac *CaCbGcLbLiLmPfTb; et LdLfTc; aut Mg; et de Vn

¹⁵ esse omn. *CbLdLjLmPfPkRaVnVo; esse BeCa; omn. esse GcLfMgPhTbTc

¹⁶ cum ponitur *CaLbMgPfTbTc; componitur Lm

quod add. Lf, om. *CaMgPfTbTc

propter add. CaCbDaSb², om. *BeCeGcLbMgPfPkPrRaSbTbTcTeVn

eum *CaCbLdLfLjLmMgPkTbTcVo; eos Pf

²⁰ Hoc *BeCaMgPfTbVo; Hec Lm; ?Tc

²¹ et add. Ca, om. *MgPfTbTc

his *Be(*after* rebus)CaMgPfTbTc; iis CbLj

²³ intelligendum est *add*. Brant with Grat, om.

^{*}BeCaCbCeGcLbLdLfLgLjLmMgOaObOcOdOePaPfPkPqPtPrPwRaSbSgTbTcTeVmVnVoWcWd

¹ Hermes - mand. iiii *BeCaGcMgPcPfTbTeVnVo; Augustinus de adulterinis coniugiis lib ii LbPw (in Pw repeated as insc. of c 35); Aug. de adult. con. Ra; Hermes - past. Tc; Augustinus Vp². Quid sit mechacio add. Ce(mg.)Pa

² his *CaMgTbTcVo; ipsis Pf

³ conviv- *BeCaGcMgTb; viv- PfSbTcTeVnVo

⁴ et *BeCaGc?OaTbTcVnVo; etiam MgPf

⁵ vobis per vos *BeCaGcPfTbTcTeVnVo; nobis per nos MgVp. Vp continues: sine viro manere, sine muliere and ends cap.

⁷ quia *add*. Tc, *om*. *CaMgPfTb enim *CaMgPfTb; *om*. Tc

⁹ eiusmodi *BeCeMgOaPkTb; huiusmodi Ca²GcRaTc; eiusdem modi PfVo; eius Vn

35

Augustinus de adulterinis coniugiis, lib. II^{l}

Quod tibi durum videtur² ut post adulterium reconcilietur coniugi³ coniunx si fides adsit, non erit durum. Cur enim deputamus⁴ adhuc⁵ adulteros quos vel baptismate ablutos vel penitentia credimus esse sanatos? Hec crimina in veteri Dei lege nullis sacrificiis⁶ mundabantur que Novi Testamenti sanguine sine dubitatione⁷ mundantur, et ideo tunc omnimodo prohibitum esse ab alio contaminatam⁸ viro recipere uxorem, quamvis David Saulis⁹ filiam quam pater eiusdem mulieris ab eo separatam dederat alteri¹⁰, tanguam¹¹ Novi Testamenti prefigurator, sine contaminatione receperit. Nunc autem postea quam Christus ait adultere, Nec ego te condempnabo, vade, deinceps noli peccare, et¹² quis non intelligit¹³ debere ignoscere maritum, quod videt¹⁴ ignovisse Dominum amborum, nec iam se debere¹⁵ adulteram dicere cuius penitentis¹⁶ crimen divina credit miseratione deletum?

ID 8.242a1 +C 32 q 1 c 7, var. at end

36¹

Item²

Indignantur mariti si audiant adulteros³ pendere similes adulteris feminis penas cum tanto gravius eos puniri oportuerit⁴, quanto magis ad eos pertinet et virtute

¹ Aug. – lib. II] Idem de eodem Lb; for Pw see c. 34. lib. II *BeCaMgPfPhPwRaTcVnVo; om. Tb. (v. add. Bd) De reconciliatione coniugum in mg. BdLj², in text Ph; v in mg. Be²; De reconciliatione coniugis adultere add. Ce (mg.), Quod coniuges po... conciliari post adu... add. in mg. Ln², De reconciliatione coniugii add. Pa

² dur. vid. *CaGcMgPfTb; vid. dur. PyTc

³ coniugi *BeCaLbLgMgOaObOcOdOePfTbVmVnVo; uxori Tc; om. Vosm.

⁴ -uta- ss Ca ⁵ ss Ra²

⁶ Dei lege nul. sac. *BeGcPhRaTbVn; lege Dei nul. sac. AaCaMgOaPwTc; lege sac. Dei nul. PfVo sine dubitatione *CaGcMgOaPhTbVn; sine dubio BePcPfRa²SbTcTeVo; om. Ra

⁸ -atam *MgPfTbTc; -ato Ca

⁹ Saulis *CaMgPfTc; Saul Tb

^{10 -}eri *MgPfTbTc; -ero Ca

¹¹ tanquam *BeCaGcMgOaPcTbTcTe; <non>nunquam Pf; nunquam Vo

¹² et CaMgPfTb; om. Tc

¹³ non int. *GcOaPfTbVo; int. non BeCaMgPc; non int. non Tc

^{14 -}det *CaGcPfTbTcVn; -dit Mg

¹⁵ se deb. *CaMgPfTb; deb. se Tc

¹⁶ penitentis *CaMgPfTb; penitus Tc

¹ no break in AaCeDaLbPkTdTeVo

² om AaVn

vincere, et exemplo regere feminas?⁵ [37] Item. Non erit turpis neque difficilis etiam post patrata⁶ atque purgata adulteria, reconciliatio coniugum, ubi per claves regni celorum non dubitatur⁷ fieri remissio peccatorum, non ut⁸ post viri divortium adultera revocetur⁹, sed ut post Christi consortium adultera non vocetur¹⁰.

ID 8.242b] +C 32 q 6 c 4 to regere feminas, +C 32 q 1 c 8, Non erit - vocetur

```
aud. adult.] adult. <maritos> aud. Ra

4 -uerit *CaMgPfTb; -uit Tc

5 Vp places Indignantur mariti si – feminas after c 15 above

6 patr- *CaGcLbPfSbTbTcTe; perpetr- MgVn

7 after corr. Pf; dubitur Vo

8 non ut CaMgPfTb; ut non Tc

9 corr. fr. voc- Ra

10 non voc. corr. fr. revoc- Ra; iocetur Py
```

38

Hermes in libro Pastoris, mandato¹ iiii²

Ego dixi Pastori, Domine, si quis habuerit mulierem fidelem in Domino³ et hanc invenerit in adulterio, nunquid peccat vir si convivit⁴ cum illa? Et dixit mihi, Quamdiu nescit peccatum eius sine crimine est vivens cum illa. Si autem scierit vir⁵ uxorem suam deliquisse et non egerit penitentiam mulier et permanet⁶ in fornicatione⁷ sua, et⁸ convivit cum⁹ illa vir, reus erit peccati eius¹⁰ et particeps mechationis eius. Et dixi illi, Quid ergo si permanet in vitio suo mulier? Et dixit, Dimittat illam vir, et vir¹¹ per se maneat¹². ¹³Quod¹⁴ si mulier dimissa penitentiam egerit et voluerit ad virum suum reverti, non¹⁵ recipietur¹⁶ a viro suo? Dixit, Immo si non receperit eam vir suus peccat et magnum peccatum sibi¹⁷ admittit¹⁸. Sed¹⁹ debet recipere peccatricem que

```
1 mand. *CaMgPfTb; cap. Tc
2 iii Lb. De eodem add. CePa; insc. at foot of leaf Aa
3 Domino *CaMgPfPhTc; domo Tb. in dom. om with lacuna Vo
4 convivit *BeCaMgTb; convivat Gc(after erasure)PfPrVo; vivit PcVn; vivat SbTcTe
5 sc. vir *CaMgPfTc; vir sc. Tb
6 per mari Pk
7 corr. fr. fornc- Ca
8 et *BeMgOePfTb; si CaDa; om. Tc
9 convivit cum *BeCaCeDaGcLcLgOaObOcOdMgPaPkTbTeVmVo; cum vivit cum AaTc; vivit cum OeSbVn; convivet cum Pa²; cum vivit Pf; coierit cum Vosm.
10 erit pecc. eius *BeOaPfTbVnVo; pecc. eius erit CaGcMgTc
11 vir *BeCaGcMgPfPhSbVnVo; om. TbTcTe
12 man- *CaGcPfTbTcVn; perman- Mg
13 Et dixi add. Migne, om. *BeCaLgMgObOcOdOePfSbTbTcTeVmVnVoBrant
14 Quod *CaMgPfPhTc; Quid Tb
```

¹⁵ non *CaGcPfTbTcVn; num Mg; om. with erasure Te

^{16 -}ietur *BeMgPf²TbTcVo; -iatur CaGcPfSbTeVn

¹⁷ sibi CaMgPfTb; om. Tc

¹⁸ admittit *MgPfSeTbTc; admitterit Ca; admittat Te

¹⁹ Sed *BeCeGcLbOaPaPf(lac. follows)PkPrSbTbTcTeVnVo; Ergo Ca?DaMgPwRa

penitentiam agit²⁰, sed non sepe. Servis enim Dei penitentia una est²¹. Propter penitentiam ergo non debet, dimissa uxore sua²², aliam ducere. Hic actus²³ similis est²⁴ in muliere et in viro.

ID 8.2431 +C 34 q 1/2 c 7, Palea

39

Excusatio fornicationis vel adulterii¹

De hoc quod mihi reputatum est in hac sinodo, quod simul cum ista femina adulterium vel fornicationem² fecissem, quod ego non ita³ feci nec inde me culpabilem recognosco, sic me Deus adiuvet ad istud iudicium⁴.

ID 8.2151

40^{1}

Separatio inceste copulationis²

Ab isto die in antea cum ista femina cum qua adulterium vel fornicationem fecisti, unde disciplinam vel³ penitentiam suscepisti, amplius non adulterabis nec fornicaberis⁴ cum ea nec aliam uxorem accipies⁵ nisi post peractam penitentiam tibi licentia data fuerit ab episcopo⁶ aut ab⁷ eius misso. Sic te Deus adiuvet. ID 8.216]

²⁰ agit *CaMgPfTb; egit Tc

una est *MgPfTbTc; una obsc. corr. Ca

sua *CaMgPfTb; om. Tc

²³ affectus Oa

²⁴ sim. est *TbTcVn; est sim. AaCaFbGcLbMgOaPfPhRaSbTeVo

¹ Exc. forn. vel ad. DaMgPfSb²Vn; De sacramentis adulterii Be; Purgatio imputati adulterii CaFbGcmg.PcRaTc; Fornicatio Lc; Purgatio Pt; Exc. forn. Sb; Item Tb; Iuramentum Te; Separatio inceste copulationis. Excusatio fornicationis vel adulterii Vo; om. AaLbOaPhPkPr (AaLb with no break). (vi. add. Bd) De sacramento quod debeant viri (viri deb. CePa) facere mulieribus et mulieres viris suis (quando reconciliantur add. Lj) in mg. BdLj², in text CePaPh, vi in mg. Be², De sacramento quid debent sibi facere coniuges cum reconciliantur add. in mg. Tc²

ad. vel forn. *CaMgPfTc; forn. vel ad. Tb

³ non ita *BeOaTbTe; ita non CaGcMgPfTcVo; si ita Pk

⁴ Cb fo. 92v ends, resuming in 8.67 below; at foot Cb² adds, Hic deficit unus quaternus

¹ Lc after c 41, at foot of leaf Td²

² Sep. inc. cop. MgPfPkSbTbTcTe; De sacramentis inc. cop. Ce; Sep. copulationis Lb; De sep. inc. cop. Pa; Sep. Pt

³ vel *CaMgPfTb; et Tc ⁴ -aberis *CaMgTbTcVo; -abis Pf

⁵ after corr. Pf; duxeris with accipies ss Vo

⁶ tuo add. Tc, om. *CaMgPcPfTb

⁷ ss Tb

41

Reconciliatio coniugatorum¹

Ab isto die in antea istam tuam coniugem² nomine ill.³ quam iniuste dimiseras ita tenebis sicut per rectum maritus suam debet habere coniugem⁴ in dilectione et debita disciplina, nec eam per ullum malum ingenium a te separabis⁵, nec ea vivente aliam accipies. Sic te Deus adiuvet.

ID 8.217] +C 35 q 6 c 11

42

De eadem re

Amodo¹ in antea istum tuum² maritum quem iniuste dimiseras ita tenebis et amplexaberis, et ei in servitio³, in amore et in timore⁴ ita eris subdita, et obediens sicut per rectum uxor debet suo subiecta esse⁵ marito, nec unquam ab eo te separabis nec illo vivente alteri viro⁶ te sociabis nec coniugio aut⁷ adulterio. Sic te Deus adiuvet. *ID* 8.2187

43

Augustinus, libro questionum super Genesim², cap. cliii³

Est⁴ ordo naturalis⁵ in hominibus, ut serviant femine viris, et filii parentibus, quia et illis⁶ hec⁷ iustitia est ut infirmior⁸ serviat maiori⁹.

¹ Rec. coniugatorum MgPfSbTbTc; De reconciliatione con. CePa; De eadem re Lb; Rec. coniugii PtVo²; Rec. coniugatoris Te; Separatio inceste copulationis Vo

² tuam con. *CaGcPfTbTc; con. tuam Mg

³ nom. ill. BeGcMgPfTb; nom. N. CaTc; ill. Vo

⁴ coniugem *CaMgPfTb; uxorem Tc

⁵ -abis *CaMgPfPhTc; -aberis Tb

¹ Synodo LgPy

² tuum *CaMgPfTb; om. Tc

³ et add. CaMgRaTc, om. BeGcPfTbVo

⁴ et timore ss Ra²

⁵ uxor deb. suo (ss Ra) sub. esse BeCaGcMgPfRa; uxor deb. suo esse sub. OaPhTb; uxor deb. suo subdita esse Tc; deb. uxor suo sub. esse Vo

⁶ viro *CaMgPfPhTc; om. Tb

⁷ aut *BeGcOaPfPhPr; vel Mg; nec CaRaSbTbTcTeVn; an Vo

¹ libro *OaPfTe; lib' CaGcLbMgPh; in libro LcPrRaSbTc; Liber Vo; om. BeTb

² super Gen. om. Be

³ cap. cliii] Mg *uncertain*; cap. cliiii Vn; *om.* Lb. vi. De subiectione qua (quam CePaPh) debent uxores viris suis subici (*om.* CePa) *in mg.* BdCeLj², *in text* PaPh; vii *in mg.* Be²; Quod mulieres ap' [capud?] velare et viris debeant esse subiecte *add. in mg.* Ln²

⁴ Pst Pk; after corr. Ra; autem add. Ln

⁵ naturalis *CaMgPfPhTcTe; legitimus Tb

⁶ illis CaMgPfTc; illi PhSbTbTeVn

ID 8.94] C 33 q 5 c 12

⁷ et illis hec] nulla *Migne*

BeCaDaEaFbGcLbLnOaOd²OePcPhPqPrRaTbVmVnWcWd; infimior Ob²; firmior Od; maiori *Brant, Grat.*; maior *Migne*

⁹ maiori

*BdCaCeDaFbGcLbLcLgLnMgObOcOdOePaPcPfPhPkPrPtPwRaSbTbTcTeVmVnVoWcWd; maiora Pq; minor *Brant, Grat.*; minori *Migne*

44

Augustinus¹ questionum² de Veteri et³ Novo Testamento⁴, cap. cvi⁵

Hec imago Dei est⁶ in homine ut unus factus sit dominus⁷ ex quo⁸ ceteri oriantur, habens imperium Dei quasi vicarius⁹ eius, quia omnis rex¹⁰ Dei habet imaginem. Ideoque¹¹ mulier non est facta ad Dei imaginem¹². Sic etenim dicit, Et fecit Deus hominem, ad imaginem Dei fecit eum¹³. Hinc est unde apostolus¹⁴, Vir quidem, ait, non debet velare caput, quia imago et gloria Dei est. Mulier autem ideo¹⁵ velat quia non est gloria aut imago¹⁶ Dei.

ID 8.95] C 33 q 5 c 13

¹ Aug. CaLbMgPhTcTeVo; Idem PfTb

45

Augustinus¹

Satis hinc apparet² quemadmodum subditas viris feminas³ et pene famulas lex esse voluerit uxores, quod dicens⁴ adversus uxorem vir testimonium, unde⁵ lapidaretur

⁸ infirmior BdCeLcLgMgObOcPaPfPkPtPwSbTcTeVo; inferior

² quest. CaGcLbMgOaPkRaTbTeVo; libro quest. PfPh; in questionibus Tc; questio *after* testamento Be ³ et *CaLbMgPkTbTeVo; *om*. Pf

⁴ -ento CaLbTbVo; t' Mg; test' Pf

⁵ c. x Vn. de eodem *add*. Pa

⁶ Dei est *BeCaGcPfPkPwTbTcVnVo; est Dei EgMg

⁷ fact. sit dom. CaGcMgPfPkSbTbTe; sit dom. factus PcTc; factus sit homo *Brant*

⁸ omnes add. EgLgMgWd², om.

^{*}BdBeCaCeDaFbGcLbLcOaObOcOdPaPcPfPhPkPwRaSbTbTcTeVmVnVoWd

⁹ vicarius *BeCaEgGcOaPfPwTbTcVnVo; in carnis Mg; vicartus Pk

¹⁰ rex BeFbGcLbOaPfSbTbTeVnVo²; lex CaMgTc; lex vel rex PaRa; rer Vo

¹¹ Ideoque *CaMgPfTb; Ideo et Tc

¹² Dei im. *CaMgPfTb; im. Dei Tc. Ideoque mulier – im. in mg. Pa

¹³ Dei fec. eum BeGcMgOaRaTb; Dei fecit CaPfSb; Dei fecit illum Sb²; suam Tc; Dei eum fecit Vn; fecit eum Vo

¹⁴ ait add. ss Gc²

¹⁵ autem ideo *BeOaPhPkTb; vero CaEgMg; ideo FbGcLbLcPfPwRaSbTcTeVnWd; non Vo

¹⁶ gl. aut im.] imago aut gloria Wc

¹ Aug. *BeCaGcLbPkTbTcTe; om. Aa; Aug. in eodem DaMgSbVnVo; Idem in eodem Pf. De eodem add. CePa

² hinc app. *MgPfTbTc; app. hinc Ca

³ subd. vir. fem. BeGcOaPfRaTbVo; vir. fem. sub. CaMgTc

illa si hoc⁶ verum esse⁷ demonstraretur, ipse tamen⁸ non vicissim lapidatur si hoc falsum constiterit, sed tantummodo castigatur et dampnificatur, eique perpetuo iubetur adherere qua carere voluerat. In aliis autem causis eum qui testimonio falso cuiquam nocuerit, quasi⁹ probaretur, iussit¹⁰ occidi. Eadem plecti iubet¹¹ pena, qua fuerat si verum esset iste plectendus.

ID 8.96] C 33 q 5 c 14

46

Hieronimus¹ super epistolam ad Titum²

Cum caput mulieris vir sit, caput autem viri Christus, quecunque uxor non subicitur viro, hoc est capiti suo³, eiusdem criminis rea est cuius et⁴ vir si non subiciatur capiti suo Christo. Verbum autem Domini blasphematur vel cum⁵ contempnitur Dei prima sententia et pro nihilo ducitur, vel Christi infamatur evangelium dum contra legem fidemque nature ea que Christiana est et ex Dei lege⁶ subiecta viro imperare⁷ desiderat, cum etiam gentiles femine viris suis serviant communi lege nature⁸.

ID 8.97] C 33 q 5 c 15

47

Augustini questionum in libro¹ Numeri, cap. liii²

⁴ quod dicens (vir *add*. Tc) *BeCaGcLbLgMgOaObOcOdOePfSgTbTcTeVmVo; quidem dicens Vn; dum constituit ut diceret *Brant*

⁵ unde *BeCaGcMgPfPhPkPwSbTeVo; unum Tb; unum unde Tc; om. Oa

⁶ falsum add. Ra²Tc, om. *CaDaGcMgPfPrRaSbTbTeVn

⁷ ver. esse *BeGcMgPfPhSbTcVo; ver. CaRa; esse ver. Tb

⁸ tamen *CaMgTbTcVo; om. Pf

⁹ quasi CaGcPfPkPwTbTcVn; quo si Mg

iussit *CaPfPkPwTbTc; ius sit Mg

¹¹ pl. iub. CaMgPfPhTc; iub. pl. Tb

 $^{^{-1}}$ om. Ph

² directam *add*. Te. De eodem *add*. Pa

³ hoc - suo *CaMgPcPfTb; om. Tc

⁴ et *CaMgPfTb; est ss Tc

⁵ cum AaGcLbPfPrRaTcVo; om. BeCaDaGc²MgOaPhSbTbTeVn

⁶ Dei lege *BeCaGcMgPfTb; lege Dei PtTc

⁷ -are *DaMgPfTbTc; -ante Ca

⁸ serviant – nature] communi lege nature subjecte sint Pt

¹ quest. (questio Be) in lib. *BeCaGcLbMgPfTbVo; quest. Ra; in lib. quest. Tc

² De eodem *add*. Pa, Quod vota uxorum non sunt solvenda (a *add*. Ln) viris non consentientibus *add*. *in* mg. CeLn²

Noluit³ ita⁴ lex aliquid vovere Deo adversus animam suam, ut non⁵ in aliquarum rerum licitarum atque concessarum abstinentia⁶, in eisdem votis femine valeat⁷ auctoritas sed virilis⁸, ita ut si adhuc innupte concesserat pater vota persolvere⁹, si antequam persolverit nupserit, et viro eius hoc cognitum non placuerit, non persolvat, et hoc omnino sine peccato, quia Deus mundavit eam sicut dicit, id est mundam¹⁰ iudicavit. Neque hoc contra Dominum fieri putandum est, cum ipse Deus¹¹ hoc preceperit¹², hoc voluerit. [48] Item. Manifestum est ita voluisse legem feminam sub viro esse ut nulla vota eius que abstinentie causa voverit reddantur ab ea, nisi auctor vir fuerit permittendo. Nam cum ad peccatum eiusdem viri pertinere voluerit¹³, si prius permiserit et postea prohibuerit etiam¹⁴ hoc¹⁵ tamen¹⁶ non dixit¹⁷ ut faciat mulier quod voverat, quia permissa iam prius a viro fuerat, viri dixit esse peccatum, quia abnuit quod prius concesserat, non tamen mulieri vel ex hoc permissum dedit¹⁸ ut cum prius vir ei concesserit¹⁹ postea, si prohibuerit, contempnatur²⁰.

ID 8.987 C 33 q 5 c 16 to hoc voluerit, C 33 q 5 c 11 from Manifestum est - end

³ Voluit LbTe

49

Ambrosius¹ in libro questionum Veteris et Novi Testamenti, cap. lxv² Mulierem constat dominio viri subiectam esse³ et nullam auctoritatem habere, nec docere enim potest nec testis esse neque⁴ fidem dicere⁵ nec⁶ iudicare.

⁴ ita *AaBeCeGcLbMgOaPfPhPkPrRaSbTeVo; itaque AdCaDaFbLnPcTbTcTdVnWc. Al' Voluit itaque lex add. in mg. Gc²

ut non CaGcOaPfTbTcVn; id est Mg

⁶ ut add. Mg, om. *CaPfTbTc

⁷ fem. val. *CaMgPfPhTc; val. fem. Tb

⁸ virilis *CaMgPfTb; viri Tc

⁹ persol- *CaMgPfPhTc; sol- Tb ¹⁰ fieri *add*. Mg, *om*. *CaGcPfTbTc

¹¹ Deus *CaMgPfTb; om. Tc

^{12 -}perit *CaMgPfPhTc; -pit Tb

¹³ lex add. Pc(subs. canc.)Tc, scilicet lex add. ss. Ca, om. *AaDaGcMgOaPfSbTbTeVn

¹⁴ etiam *GcMgPfTbVo; et CaTc; om. Be

¹⁵ hoc *BeCaGcPfTbVnVo; hic Mg; h' Tc

¹⁶ tamen *BeCaGcMgTbVn; tantum PfRaTcVo; terra Lb

¹⁷ lex add. Ca² PcRaTc, om. *BdBeCaCeDaFbGcLbMgPaPhPfPkPqPwRa²SbTbTeVmVn

¹⁸ lex add. RaTc, om. *BdCaCeFbGcLbMgPaPcPfPhPkTbSbTeVn

¹⁹ non tamen mulieri – ei concesse[erit?] *in mg*. Vo²

²⁰ contempnatur BeDaGcMgOaPcPfPhRaSbTbVnVo; condempnetur Ca; condempnatur LbTcTe

¹ Ambrosius *BeGcLcMgPfPhPrTbTeVo; Augustinus CaCeDaLbPaPcPkRaSbTc

² lxxv BeOa; lxvi TeVp. De eodem *add*. CePa

³ dom. (after corr. GcPf, domini Oa) viri sub, esse *BeGcOaPfPhSbTbVn; sub dominio viri sub, esse Aa; esse sub. sub dom. viri CaMgTc; domino viro sub. esse Lc; dominio viri esse sub. Ra; domino viri sub. esse Te; dominio viri subditam esse Vo

ID 8.851 C 33 q 5 c 17

⁴ neque *BePfTbTcTeVnVo; nec CaMg

Ambrosius¹ in Exameron² in tractatu diei iiii³

Adam per Evam deceptus est, non Eva per Adam. Quem vocavit ad culpam mulier, iustum est ut eam gubernatione⁴ assumat, ne⁵ iterum femina⁶ facilitate⁷ labatur.

ID 8.91] C 33 q 5 c 18

51

Ambrosius¹ super primam epistolam² ad Corinthios

Mulier debet velare caput quia non est imago Dei, sed ut ostendatur³ subiecta. Et quia prevaricatio per illam inchoata est, hoc signi⁴ debet habere in ecclesia propter reverentiam episcopalem non⁵ habeat caput liberum, sed velamine tectum⁶, non habet potestatem loquendi⁷, quia episcopus personam habet Christi. Quasi ergo ante iudicem sic⁸ ante episcopum, qui vicarius Domini est, propter reatus originem⁹ subiecta¹⁰ debet videri.

ID 8.92] C 33 q 5 c 19

⁵ dicere *AaBdBeCaFb²Gc²LbLcPcPfPwRaTcTeVn; ducere CeFb?GcOaPaPc²PhPkPqPrTbVmVoWd: dicere vel dare Da; dare MgSbWd²

⁶ nec *BeCaGcLbMgPfRaSbTbTe; neque TcVnWc

¹ Amb. *CaLbMgTbTcVo; Idem Pf

² Exam- *CaMgTbTc: Exm- Pf

in tr. diei iiii *DaGcMgOaPfPhPrSbTcVnVo; in tr'thei iiii Ca?; de die iiii Ra; in tr. iiii diei Tb; in tr. Dei iiii Te; om. BeLb. De eodem add. CePa

⁴ -ione BeCaPkTbTc; ?Mg; -ionem PfVo ⁵ ne *BeDaMgPfTbTc; nec Ca

⁶ -ina GcLcPfPkRaSbTbTcTeVn; -ine BeCaVo; -inea Mg

⁷ facilitate MgPfSbTbTc; fallacitate CePaPk; felicitate Te

Amb. *CaLbMgTbTcVo; Idem Pf

prim. ep. *CaCeGcMgPhPkTcVnVo; ep. BePa; ep. prim. FbPfRaTb; prim. Lb

esse add. and canc. Tb

signi *CaMgPfTb; signum Tc

non *BeGcOaPfTbTeVnVo; ne CaMgTc

et add. Tc, om. *CaMgPfTb

pot. loquendi *BeCaGcMgOaPfPhTeVo; pot. ligandi Tb; loquendi pot. Tc

iud. sic *BeGcOaPfPhPkVo; iud. sit CaMgPw; iud. Christi sic RaTc; sit iud. sic Tb; iud. sicut Te

⁹ reatus originem *BeCeGcOaPaPhPkPrRaTbVo; reatum originalem AaCaDaFbLbMgPfRa²SbTcTeVn

¹⁰ -ecta BeCaMgOaPfSbTbTe; subdita AaVn; -ecto Tc

52

¹Augustinus in libro² de Civitate Dei, XII³

⁴Cum igitur genus⁵ humanum post primam copulam viri facti ex pulvere et coniugis eius⁶ ex viri latere, marium feminarumque⁷ coniunctione opus haberet⁸ ut gignendo multiplicarent⁹, nec essent ulli homines nisi qui ex illis duobus nati fuissent viri coniuges sorores suas 10 acceperunt. Quod profecto quanto est antiquius compellente necessitate, tanto postea factum est dampnabilius religione prohibente. Habita est enim ratio rectissima¹¹ caritatis ut homines quibus esset utilis atque honesta concordia diversarum necessitudinum vinculis necterentur. Nec unus in uno multas haberet, sed singule spargerentur in singulos, ac sic ad socialem vitam diligentius plurime¹² plurimos obtinerent. Pater quippe et socer duarum sunt necessitudinum nomina. Ut ergo alium¹³ quisque habeat patrem, alium socerum, numerosius se caritas porrigat, utrumque¹⁴ autem unus Adam esse cogebatur, et filiis et filiabus suis, quando fratres sororesque coniugio iungebantur¹⁵. Sic et Eva uxor eius utrique sexui filiorum fuit et socrus et mater. Que si due femine fuissent, mater altera, et socrus altera¹⁶, copiosius se¹⁷ socialis dilectio¹⁸ colligaret¹⁹. Sed hoc unde fieret²⁰ tunc non erat quando nisi fratres et sorores ex illis duobus primis nulli homines²¹ erant. Fieri ergo debuit quando potuit, ut existente copia unde ducerentur uxores, que non erant iam²²

¹ Explicit liber tercius decimus. Incipit liber quartus decimus add. Pa; Incipit liber quartus decimus add. Ce

questionum add. Lb

³ X Da (not Sb); XXII RaTe. (viii. add. Bd) Qua ratione non debet fieri conjugium inter parentes in mg. BdCe, in text Pa; Qua ratione non debet conjugium inter parentes fieri (before conjugium Ph) add. in mg. Lj², in text Ph; viii add. in mg. Be²

⁴ Large initial in CePa (but not Pk)

⁵ ss after humanum Sb²

⁶ eius *CaMgPfTb; om. Tc

⁷ marium feminarumque CaOaPwTbTc; marum feminarumque BeGcRa; maritum feminariumque Mg; in harum feminarum PfSbTeVo

 ^{8 -}eret *CaGcMgPfTc; h'at Ph; -erent Tb
 9 -ent *CaGcPfTb; ?Mg; -et Tc

¹⁰ sor. suas *CaMgPfTb; suas sor. Tc

¹¹ rect- *CaGcPfTbTc; cert- Mg

¹² plurime *CaGcMgPfRa²Tb; ss after plurimos Pc; om. RaTc

ergo al. *CaGcPfTbTc; al. ergo Mg

⁻que *CaMgPfTb; om. Tc

¹⁵ iung- *CaPfTbTcVn; iungebatur Gc; coniung- Mg

¹⁶ et soc. alt. in mg. Sb²

¹⁷ se *CaMgPfTb; om. Tc

¹⁸ dilectio *CaMgPfSbTcTeVn; collectio PhPrTbVm

¹⁹ colligaret *CaMgPfTb; copularet Tc

²⁰ fieret *CaMgPfTb; fuerit Tc

²¹ nulli hom. *in upper mg*. Ra²

²² non er. iam *BeGcOaPfTb; iam non er. CaMgTc

sorores, ut²³ non²⁴ solum illud ut fieret²⁵ nulla necessitas esset. Quod²⁶ humano genere crescente²⁷ etiam inter impios deorum multorum falsorumque cultores²⁸ sic observari cernimus, ut etiam si perversis legibus permittantur fraterna coniugia, melior tamen consuetudo ipsam malit exhorrere licentiam, sicque adversetur²⁹ quasi nunquam licere potuerit. Copulatio igitur maris et femine quantum attinet ad genus³⁰ humanum quoddam seminarium est³¹ civitatis. Celestis vero civitas opus habet ut noxam generationis evadat.

ID 8.39] C 35 q 1 c 1

²³ ut *CaMgPfPhTc; om. Tb

53

Primus liber Institutionum¹, tit. $^2 x^3$

⁴Inter eas personas que parentum liberorumve⁵ locum obtinent, inter se nuptie contrahi⁶ non possunt, veluti inter patrem et filiam, vel⁷ avum vel⁸ neptem, vel matrem et filium, vel aviam et nepotem, et usque ad infinitum⁹. Et si tales persone inter se coierint, nefarias atque incestas nuptias contraxisse dicuntur. Et hec adeo¹⁰ ita sunt ut quamvis per adoptionem parentum liberorum¹¹ loco sibi esse¹² ceperunt¹³, non possunt¹⁴ inter se matrimonio iungi¹⁵, in tantum ut etiam dissoluta adoptione idem

²⁴ om. Sb

²⁵ ut fieret *BeGcOaPfTbVo; fieret ubi CaMg; fieret ut Tc

²⁶ Quod] Verum etiam si fieret nefas esset partly over erasure or in mg. Da

fieret nulla necessitas – crescente in a smaller cramped script, partly in mg. Sb 28 corr. fr. -esque Ca

etur *CaMgPfTb; -atur Tc

³⁰ att. (repeated Tb) ad gen. *CaGcPfTbTc; ad gen. att. Mg; pertineat ad gen. Vn

³¹ terrene add. EgLgMg, om.

^{*}BdBeCaCeDaFbGcLbObOaOcOdOePaPcPfPhPkPqPtPwRaSbTbTcTdTeVmVnVoWc

¹ Primus liber inst. (with very large 'P') Pk, with space for large initial Sg, with enlarged initial Ha, in common form DaSbVoWc; Inst. lib I CaEgFbLbMgPw(in insc.; see below)RaSbVp; Primo libro inst. Pf; Idem Pc; De libro inst. Tb; Ex primo lib. inst. Tc

² tit. *BeGcPfPkTbTcVnVo; cap. CaEgLbMgPwRa; om. BeOa

³ De eodem *add*. CePa; Inter quas personas debeat et possit contrahi matrimonium *add. in mg*. Ce

⁴ Primus (*large* 'I' Pa, *om*. Pw) liber (*om*. Vp) inst. tit. x (Christo Ca) repeated as first words of text FbLbPwRaSbTbVp, in text only BdBeCaGcPcPhPrTeVmVn, in inscr. only Ph

⁵-orumve *BeCaCeMgPa; -orum GcPfRaTcTeVnVo;-orumque Oa; vel liberorum Ph; -orum vel PkPrTbVm

⁶ nup. con. *CaMgPfTb; con. nup. Tc

⁷ vel *BeOaPfTbTcVo; et CaGcMgRa

⁸ vel BeGcOaMgPaPfPhPkRaTcVo; et CaTb

⁹ in- ss Ca

¹⁰ adeo *CaMgSb; ideo BeGcLbPfTbTcTeVnVo

orum BeGcOaPfTbTcTeVnVo; liberumve Ca; -orumve Mg

¹² sibi esse *CaGcPfTbTc; esse sibi Mg

^{13 -}unt *BeGcCaTbTc; -int MgPfVo

¹⁴ -unt CaMgPfTb; -ent Tc

iuris¹⁶ maneat. Itaque eam que¹⁷ per adoptionem filia aut neptis esse ceperit non poteris uxorem ducere quamvis eam mancipaveris¹⁸. Inter eas quoque personas que ex transverso gradu cognationis iunguntur, est quedam¹⁹ similis observatio, sed non tanta. Sane enim inter fratrem sororemque nuptie prohibite sunt²⁰, si²¹ ab eodem patre, ab eademque matre²² nati fuerant²³, sive ex alterutro²⁴ eorumdem. ²⁵Et si qua per adoptionem soror tibi esse ceperit, quamdiu quidem constat adoptio²⁶, sane inter te et eam nuptie consistere non²⁷ possunt²⁸, filiam²⁹ uxorem ducere non licet, sed nec neptem fratris vel sororem³⁰ ducere quis potest, quamvis quartus gradus sit³¹. Cuius enim filiam ducere uxorem non licet, eius neque neptem permittitur. Eius³² vero mulieris quam pater tuus adoptavit³³, filiam non videris impediri uxorem ducere, quia neque naturali neque civili iure tibi³⁴ coniungitur³⁵. Duorum autem fratrum sororumve liberi³⁶, vel fratris et³⁷ sororis iungi non³⁸ possunt. Item. Amitam licet³⁹ adoptivam uxorem ducere⁴⁰ non licet⁴¹ materteram⁴², quia parentum loco⁴³ habetur⁴⁴. Qua ratione

```
15 iungi *CaMgPfTb; om. Tc
<sup>16</sup> iuris *CaMgPfTb; ius Tc. idem iuris] indebilis SbTe, id est iuris ss Sb.
quam Vo. tibi add. CaMg, om. BeGcOaPfTbTcVnVo
<sup>18</sup> man- BeGcMgOaPfTbVnVo; emancipaveris Ca; emancipaveris Tc. Itaque eam – mancip. om.
Vc. add. Vc<sup>2</sup>
<sup>19</sup> quedam *BeCaGcMgTbTc; erasure Pf; quendam Vo
sed add. Tc, om. CaMgPfTb
<sup>21</sup> si BeMgOaPfTb; sive Ca?; sed si Tc
<sup>22</sup> eademque matre *BeGcMgOaPfTeVnVo; eodemque matre Ca; eadem matri PhTb; eademque
     fuerant GcMgPfTbVo; fuerint BeCaTc
<sup>24</sup> alterutro *CaMgPfTb; adulterio Tc
<sup>25</sup> Sed add. Da<sup>2</sup>
<sup>26</sup> const. ad. *CaGcPfRaTbTc; ad. const. Mg; enim patris (?) in mg here Ra<sup>2</sup>
<sup>28</sup> fratris vel sororis add. BeCaDaEgFb<sup>2</sup>MgSb<sup>2</sup>(mg.), om.
*BdCeFbGcPaPcPfPhPkPqPrPwSbTbTcTeVmVnVo
<sup>29</sup> filiam *BdCeDaFbGcMgPaPcPfPhPqPwSbTbTcTeVn; om. BeCa
<sup>30</sup> sororem GcOaPfPrPwSb<sup>2</sup>TbTeVnVo; sororis BeCaDaMg; sororem fratris Tc; om. Sb
<sup>31</sup> grad. sit CaPfTbTc; sit grad. Mg
<sup>32</sup> Eius *BeMgPfTbTc; Quis Ca
<sup>33</sup> adoptavit *CaMgPfTb; om. Tc
<sup>34</sup> iure tibi *CaMgPfRaTb; tibi iure Tc..cap cano ...preiudicant in mg. Ra<sup>2</sup>
35 Sed huic capitulo precii [?] dicant add. in mg. Da:...si mater sit in potestate non per eam filia, quia
matres filios in potestate non habent add. in mg. Mg
<sup>36</sup> -eri *CaMgPfTb; -eris Tc
of the carrier of the second o
<sup>39</sup> licet *CaMgPfTbVn; om. Tc
<sup>40</sup> ux. duc. *CaGcPfTbTc; duc. ux. Mg
<sup>41</sup> nec add. PfRa, Item add. Mg, om. BeCaGcRa<sup>2</sup>TbTcVnVo
<sup>42</sup> -eram *FbGcMgPfTb; -eram quoque BeCaFb<sup>2</sup>; -era TcVn
<sup>43</sup> parentum loco *CaMgPfPhTc; loco parentis Tb
etur CaMgTbTc; -entur Pf
```

verum est⁴⁵ magnam quoque amitam et materteram magnam prohiberi⁴⁶ uxorem ducere⁴⁷. Affinitatis quoque veneratione quorumdam nuptiis abstinere necesse est, ut ecce privignam aut nurum uxorem ducere non licet quia utreque filie loco sunt. Item. Mariti autem filius ex alia uxore et uxoris filia ex alio marito vel contra⁴⁸ matrimonium recte contrahunt, licet habeant fratrem vel sororem ex matrimonio postea⁴⁹ contracto⁵⁰.

Si uxor tua post divortium ex alio filiam⁵¹ procreaverit, hec⁵² quidem⁵³ non est privigna tua⁵⁴. Item. Si adversus ea que diximus aliqui coierint, nec vir nec uxor nec⁵⁵ matrimonium⁵⁶ intelligitur, nec dos. Itaque, qui ex eo coitu nascuntur, in potestate patris non sunt, sed tales sunt quantum ad patriam potestatem⁵⁷ pertinet⁵⁸ quales sunt hi⁵⁹ quos mater vulgo⁶⁰ concepit. Nam nec hi⁶¹ patrem habere intelliguntur. Cum his etiam incertus est coitus unde solent filii spurii⁶² appellari⁶³, vel a Greca voce⁶⁴ sporadii⁶⁵, concepti⁶⁶ quasi⁶⁷ sine patre⁶⁸ filii. Sequitur ergo⁶⁹ ut et⁷⁰ dissoluto tali coitu⁷¹ dotis exactioni⁷² locus sit⁷³.

ID 9.17

WaWbWc; om. Brant

```
<sup>45</sup> Qua rat. verum est *CaMgPfTb; om. Tc
46 -eri *CaMgPfTb; -emur Tc
<sup>47</sup> ux. duc. *BeOaTb; duc. ux. CaGcMgPfTcVo
<sup>48</sup> marito vel contra *CaMgPfTb; matre Tc
<sup>49</sup> in mg. Ra<sup>2</sup>
<sup>50</sup> natus add. CaOd<sup>2</sup>, natos add. and canc. Da; om. *BeGcMgOdPfRaTbTcTeVn
<sup>51</sup> corr. to filio Ca
<sup>52</sup> hec *CaTbTc; h' MgVo; hoc Pf
<sup>53</sup> quidem *CaMgPfTb: om. Tc. hec quid. ss Be
<sup>54</sup> Sed Iulianus huiusmodi nuptiis abstinere debere ait add. EgLgMg, om.
*BdBeCaCeDaFbGcLbObOcOePaPcPfPhPkPaPwRaSbTbTcTeVmVnVoBrant
55 nec nuptie add. Od<sup>2</sup>Vosm.; nuptie nec add. CaDa, om.
*BeGcLbLgMgOaObOcOdOePfRaSbTbTcTeVmVnVo\textit{Brant}
<sup>56</sup> esse add. LgMg, recte add. Tb, om. *BdBeCaCeGcLbObOcOdOePaPfPkRaSbTcTeVmVo
<sup>57</sup> sed sales sunt quantum – patriam potestatem repeated Vo
<sup>58</sup> pat. pot. pertinet BeCaMgTb; pat. pot. pertinent GcPfVo; patrie pertinet pot. Tc
  sunt hi *BePh<sup>2</sup>Tb; hi sunt CaGcMgPfTcVo; sint hi Ph
60 mater vulgo *BeCaMgPfPhTc; vulgo mater Tb
61 qui add. Tc, om. *CaMgPfTb
62 fil. sp. *MgPfTbTc; sp. fil. Ca
63 appellari *CaMgPfTb; om. Tc
<sup>64</sup> voce *CaMgPfTb; lingua Tc
65 spor-*BeGcTbVo; sporodii Ca; sporadei Mg; speradii PfSbTe; sporazin Ra; spar-Tc
66 vel add. Mg, om. *CaGcPfTbTc
67 in mg. Ra<sup>2</sup>
68 patre *CaMgTbTcVo; patrie Pf
69 ergo *CaFcMgObOcOdPfSeTb; igitur Tc; om. Vn
ot *GcOaTb; eo Pw; om. BeCaFcLbMgObOcOdPfSbSgTcVnVo
<sup>71</sup> nec add. Od<sup>2</sup>
<sup>72</sup> -ioni *Be<sup>2</sup>GcMgOd<sup>2</sup>Pf(?after corr.)RaTbTcVo; -ione BeLbOdSbSgTe; exartione Vn
<sup>73</sup> sit *BeCaGcLbMgObOcOdOePfPkPwSbSeTbTeVnVo; non sit Ra; om. Tc. Sequitur ergo - locus sit
```

*AbBdBeCaEcEgFbFcGcKaLbLgMgOaObOcOdOePfPkPrPtPwQa(Ra)SdSeSgTb(Tc)TeVmVnVoVp

Ambrosius¹ Paterno²

Tu³ copulares⁴ filium tuum⁵ et neptem ex filia, id est ut accipiat sororis⁶ sue filiam. Interroga nominum legionem⁷, nempe⁸ avunculus iste illius, illa huius neptis vocatur. Item. Quid est⁹ quod dubitari queat cum lex divina etiam fratres patrueles prohibeat convenire in coniugalem copulam¹⁰ qui sibi quarto copulantur gradu? Hic autem gradus tertius est qui etiam civili iure a consortio coniugii videtur exceptus. ID 9.57

55

Alexander II clericis¹ Neopolitanis²

De parentele gradibus tam famose questionis apud illos³ scrupulum⁴ nuper etiam inter vos⁵ emersisse cognovimus, super qua⁶ nonnullos perniciosos interpretes⁷ ac disputatores contra veritatis regulam sanamque doctrinam dogmatizare dolemus. Sedentes enim in cathedra pestilentie dictant⁸ iura, que nesciunt, et docent illa⁹ que nullatenus didicerunt. Nam, ut fertur, ita generationes a duobus fratribus altrinsecus¹⁰ prodeuntes enumerant ut eorum invicem filios iv, nepotes vi, pronepotes viii

² patrono Fb. Quotiens turpitudo est ex utraque parte, potior est portio possidentis *add. in mg.* CaDa

⁴ copulares AaBdFbGcLbOaPcPfPrSbTbTeVnVo; copulare paras Bd²BeCaDaFb²MgRa; copulare Pk, copulare vis Tc

⁵ tuum *CaMgPfTb; om. Tc

⁶ add. Ca³

⁷ legionem Da²FbLbMgPcPfSbTbTcTeVn; religionem CaDa?Fb²Pc²

⁸ nempe *CaMgPfSbTc; nepte Tc

⁹ Quid est *CaMgPfTbTc; om. Brant

¹⁰ Item add. Tc. om. *CaMgPfTb

¹ cleris Te

² Neopolitanis *CaLbMgPfSbTbVnVo; Nepotianis Oa; Neopolis Tc; neophitis Te. Be replaces Zacharias papa cp. i with Clericis Neapolitanis Alexander II; ...cautem gradus ...cius est qui etiam ...mili iure a.. add. in mg. Ln²; Alex. – Neop. om. Ph

³ tam fam. quest. ap. illos BeGc²MgPf²; fam. tam. quest. apud illos CaGcPfRaSbTeVo; fam. tam apud illos quest. OaTb; fam. quest. tam apud illos Tc

⁴ -lum *CaMgPfTb; -losus Tc

⁵ nuper etiam inter vos *CaMgPfTb; quam inter vos etiam nuper Tc

⁶ qua *CaMgPfTb; quam Tc

⁷ in mg., with an erasure in text Ra²

⁸ dictant *BeCaGcLb²MgSbTbTcTe; dictavit Lb; dictitant PfVo

⁹ ss Ra² in mg. Ra²

generationem esse perhibeant¹¹. Hoc itaque modo unumquemque generationis gradum, qui unus procul dubio dicendus est¹², dividunt, atque imperite numerando progeniem¹³ desecare contendunt¹⁴. Qui nimirum nequaquam in huius¹⁵ fetoris ructus ¹⁶ pestilenter irrumperent si sacre pabulum scripture vivacis ingenii faucibus ruminarent. Nam quod duorum fratrum sive nepotum¹⁷ vel¹⁸ deinceps utringue¹⁹ descendentium generationes non diverse dici, sed eodem ac²⁰ sub uno²¹ nomine debeant uniformiter apppellari, testatur liber Geneseos cum dicit, Vixit Ioseph centum et decem annis et vidit Ephraim filios²² usque ad tertiam generationem. Filii quoque Machir²³ filii Manasse nati sunt in genibus Ioseph. Porro autem si sic generationes supputari²⁴ deberent ut vestri²⁵ disputatores²⁶ autumant dum Ioseph ex²⁷ utroque filio Ephraim, scilicet²⁸ et Manasse, nepotes haberet, nequaquam scriptura²⁹ diceret, quia vidit filios³⁰ Ephraim usque ad tertiam sed³¹ usque ad vi generationem. Item. Beatus quoque Gregorius dum super Anglorum coniugiis scriberet, hec fere verba deprompsit. [56] Quedam lex Romana in³² republica precepit ut duorum fratrum vel sororum filius vel filia³³ in coniugio copularentur. Sed omnino cognoscitur ex hoc coniugio³⁴ sobolem non posse³⁵ subcrescere. Unde necesse est ut iam iv, vel v³⁶ invicem generatione³⁷ copulentur³⁸, in quibus nimirum verbis luce clarius patet quia

11 perh- *CaMgPfTb; proh- Tc
12 dic. est *MgPfTbTc; gradus est dic. Ca

¹³ progeniem *CaMgPfTb; propaginem Tc

¹⁴ contendunt *CaGcPfTbTcTe; contempnunt (vel contendunt ss) Mg

¹⁵ huius *FbMgPfTbTcTe; huiusmodi CaFb²

¹⁶ ructus *AaBeLbOaPhPrSbTbTe; rictus Be²CaGcPfRaVnVo; vel (*canc.*) ritus ructus Fb; ritus Mg; rectus Tc

¹⁷ nepetum Tc

¹⁸ vel *CaMgPfTb; et Tc

¹⁹ utringue *BeGcMgPfPhTeVo; utrumque CaOa; utrique TbTc

²⁰ ac *BeGcMgPfTbVo; aut Ca; et Tc

²¹ et sub uno ss Tc

²² filios *MgPfTbTc; om. Ca

²³ Machir *BeCaSbTbTcTeVo; Mechir Gc²; Marchir MgPf; Marchi Vn

²⁴ supp- *CaMgPfTb; comp- Tc

²⁵ vestri *BeMgPfTbVo; nostri CaGcTc

²⁶ disputatores CaMgPfTbTcVn; dispositores Gc

²⁷ ex *MgPfTbTc; om. Ca

²⁸ scil. *ČaMgPfTb; om. Tc

²⁹ neq. scr. *CaGcPfTbTc; scr. neq. Mg

³⁰ us add. and. canc. Ca

³¹ sed *CaMgPfTb; et Tc

³² corr. fr. iure Ca

³³ filia *MgPfTbTc; filiam Ca

³⁴ compularentur set omnino cognoscitur ex hoc coniugio *repeated* Ca

³⁵ sob. non posse *OaPhTb; non posse sob. AaBdBeCaCeFbGcMgPaPfPrPwSbTcTeVmVnVo

³⁶ v *BeCa²GcMgPfSbTbTeVnVo; vi CaTc

³⁷ inv. gen. CaMgPfPhTc; gen. invice Tb

³⁸ Sed omnino cognoscitur – cop. *om* . Pk (*in* CePa)

dum doctor insignis duorum fratrum soboles prohibet³⁹ in matrimonio iungi⁴⁰, in iv vero generatione⁴¹ permittit neophitos copulari ut quamquam⁴² cultores⁴³ perversi dogmatis astruunt, generatio iv in duorum fratrum filiis⁴⁴ valet inveniri.

ID 9.6]

³⁹ in mg. Ra²

40 Mq resumes

vero gen. *CaMgPfTb; om. Tc

⁴² ut quamquam BdGcLbOaPhPkPqPwSbTbTeVmWc; nequaquam ut (ss Pf, in mg. Ra) BeCaCeDaMgMqPaPfRaTcVnVo; nequaquam Fb; ut quam Pc; quanquam ut Vo²

⁴³ in mg. Sb

44 non *add*. PhSb

57

Decretum¹ Gregorii iunioris²

Si quis fratris uxorem duxerit in coniugium, anathema sit. Si quis³ novercam aut nurum suam duxerit, anathema sit. ⁴Si quis consobrinam suam⁵ duxerit, anathema sit. ⁶. Si quis⁷ de propria cognatione vel quam cognatus habuit⁸ duxerit in coniugium⁹, anathema sit.

ID 9.19]

58

Zacharias papa, cap. i¹

Asserentibus hominibus de Germanie partibus didici quod beate recordationis papa Gregorius, dum eos ad religionem Christianitatis divina gratia illustraret, licentiam illis dedisset in quarta sese copulari generatione. Quod quidem Christianis licitum non est² dum usque³ se⁴ cognoverint⁵. Sed dum rudes erant invitandi ad fidem quamquam⁶ minime scriptum⁷ reperimus⁸ non ambigamus.

¹ Decretum CaTbTe; Decreta BeMgPfRa; Ex decr' Tc

² Decr. – iun. om. Pk

³ neptem add. in mg. Da; de propria cognatione add. and canc. Sb

⁴ et add. CaMgTc, om. *BePfTbVo

⁵ suam *CaGcPfTbTc; om. Mg

⁶ Si quis consob. – sit in mg. Pa; om. Vn

⁷ quis *CaMgPfPhTc; quid Tb

⁸ -uit *BeMgOaPfPh; -uerit CaGcTbTcVnVo

⁹ in con. om. Pt

¹ i] *om*. Te

² Chr. - est] licitum non est Christianis GcVm

³ usque *BeCaOcPcPfTbVmVnVo; utique Mg; om. Tc.

⁴ dum usque se] usque diverse Lb

⁵ dum (om. Oa) - cogn. *BeCaMgOaObOcOdOePfPtSbTbTcTeVmVo; om. Brant

⁶ quamquam BeGcPc²TbVn; quod CaCeMgPcPfPkSbTcTe; quamquam quavis Lb; quodque Vo

ID 9.201

59

Capitulo quinto¹

Ut² consobrinam, neptem, novercam, fratris uxorem, vel de propria cognatione, vel quam cognatus³ habuit⁴ nullus audeat sibi in coniugio⁵ copulare. Si quis huic tali⁶ nefario coniugio convenerit, et in eo permanserit, sciat se apostolice auctoritatis⁷ anathematis vinculis esse⁸ innodatum, et nullus sacerdos tribuat ei communionem. Si vero conversus divisusque⁹ fuerit a tali¹⁰ copulatione digne penitentie submittatur ut sacerdos loci¹¹ consideraverit.

ID 9.21]

60

Beda in historia Anglorum XXXIIII et¹ viii responsio Augustini²

Si debeant duo germani fratres singulas sorores uxores³ accipere, que sunt ab illis longa progenie generate.

⁷ sit add. and canc. Pc

⁸ reperimus AaBeCaCeDaEaFbGcLbLgMqOaObOcOdOePcPfPkPtRaSbTbTeVmVnVoVpWc; rep. concessum EgMgTc; comperimus *Brant*

¹ Cap. quinto *AaBeCaDaGcLbOaPhSbTbTcTe; Item cap. quinto EgLcPf; Idem cap. v dicit Fb; cap. ii MgVn; Quinto cap. Pc; Beda in ystoria Anglorum cp. v.xxxiiii et viiii tr' Aug. Vo; *om.* PkVp ² Et Vp; *om.* CePaPk

³ om. Vo

⁴ -uit *BeOaPfTb; -uerit CaGcMgTcVnVo

⁵ sibi in con. *Be²GcOaPfTbVo; sibi con. BeTc; in con. Ca; in con. sibi Mg

⁶ huic tali *BeGcOaPkTbVo; huic AaCaMgPcPfSbTe; huic tam Ra; tali TcVn

⁷ imperio add. ss Tc, om. *CaMgPfTb

⁸ esse *BeGcOaTbTcVn; om. AaCaMgPfSbTeVo

⁹ conv. divisusque *CaMgPcPfTb; divisus conversusque Tc

¹⁰ tali *MgPfTbTc; om. Ca

¹¹ sac. loci *CaGcMgPfTb; sac. Tc; loci sac. Wc

¹ XXXIIII et] XXXIII kl' Pc

² Beda - Angl. xxxiiii et viii resp. (interrogat' PaCe, tr' MqPh) Aug. CeMqPaPhSgTb; Beda – viii Aa; Beda – xxxiii BeVm; Beda - xxxiiii et v inter. (*om.* Fb) Aug. CaFb; Beda. Anglorum interrogatio Aug' Da; Beda – et viii Ea; Beda - Angl. viii tractatu inter.... Aug' Eg; Beda- xxxiii cap. viii Gc; Beda - Augustini. Responsa Gregorii Lg; Beda - Angl. xxxiiii et v tractatu Aug' resp. Gr. MgVn; Beda – XXXIIII Lb; Beda - xxxiiii et v Ob; Beda - xxxiiii et v tract. Aug. Oc; Beda - xxxiiii OdSbVm; Beda - xxxiiii et viii resp. Oe; Interrogatio Augustini Pf; Beda - Angl. xxxiii et viii tr' PkWc; Beda xxxiiii tr' viii Aug' Pr; Beda xxx et <v>iii tr. Ra; Beda in hist. Anglorum TcTe; Nicholas Constantiniensi episcopi Salomoni Vo; Ex concilio Cabillonensi Vp

³ uxores Be(after accipere)FbGcOaPc²PhPrRaTbTcVm; om. BdCaDaLbMgMqPcPfPwSbTeVnVo

ID 9.27a]

61

Responsio Gregorii¹

Hoc fieri² modis omnibus licet. Nequaquam enim³ in sacris eloquiis invenitur quod huic capitulo contradicere videatur.

ID 9.27b]

¹ Resp. Greg. *DaMg(ss)MqPfPhPr(after videatur)SbTbVo(in text); Inter' Augustini et respondit Greg' Be; Resp. Gregorius Ca; Greg. resit ad Aug' Ce; Greg. respondit Aug. Gc; Gr. resp. Augus' c. xxxvii Lb; Resp. Greg. in tractatu Aug. Ob; Gregorius PaTc; Resp. Gr. Augustino PcRa; Aug' Pk; Augustino respondit Gregorius Pt; August' resp' Te; Resp. Greg. tr. viii Aug. Vm

62

Cap. xxxvii. Gregorius respondit Augustino¹

Cum noverca misceri grave facinus est, quia in lege scriptum est, Turpitudinem patris tui² non revelabis. Neque enim turpitudinem patris filius revelare potest, sed quia scriptum est, Erunt duo in carne una, qui turpitudinem noverce que una caro cum patre fuit revelare presumpserit, profecto patris turpitudinem revelabit³. Cum cognata quoque misceri prohibitum est, quia⁴ per coniunctionem priorem caro fratris fuerit⁵ facta. Pro qua re etiam Iohannes Baptista capite⁶ truncatus est, et sancto martirio consummatus est⁷.

ID 9.28]

63¹

Nicolaus Constantiensi episcopo Salemoni²

² Hoc fieri om. Ea, which runs 61 on from 60

³ enim *CaMgPfTb; om. Tc

¹ Cap. - Aug. (-ini Vo) *CaFbOaPkRaTbVoVp; cap. xxxvii Gr' Aug' Aa; Resp. Gr' Aug' cp. xxxvii Be; Cap. xxxvii. Resp' August' DaMq; Greg. respondit Augustino EgGc; Item Gregorius Eg²; Aug. cap. xxxvii Gr. resp. MgVn; Gr. Aug. cap. xxxvii Pc; Item responsio Gregorii Pf; Greg. responderit Aug' xxvii cp. PrVm; Gr. item eidem Pt; Gregorius Augustino Tc; Gr' cp. xxxvii. Gr respo' August' Te: om. LbSb

² tui *CaEgGcPfTbTcVn; om. Mg

³ -abit *CaMgPfTb; -avit Tc

⁴ quia *CaMgPfPhTc; que Tb

⁵ fuerit *CaMgPfTb; fuit Tc

⁶ capite *BeDa²GcMqPc²(after trunc. est)RaSb²TbTc; om. CaPkDaLbMgPcPfSbTeVo

⁷ cons. est Ca²DaFbGcLbMgMqOaPfRaTbTeVnVo; coronatus est BeCaPa; coronatus Pk; cons. PtSbTc

¹ in Vp cc 63-7 appear in the order 64, 63, 67, 65, 66

² Const. ep. Salemoni (Salo- FbGcLbPcTeVn) BeCaFbGcLbMgMqOaPcRaTbTeVnVo; Salomoni Const. ep. *Pf; papa Const. ep. Salomonis Pt; Const. ep. Tc. ix. De eo quod non potest vir duas

Sciscitatur³ a nobis sanctitas vestra si aliquis homo⁴ commatres spirituales habere valeat, unam post alteram. In quo fraternitas tua⁵ meminisse debet scriptum esse, Erunt duo⁶ in carne una⁷. Itaque, cum constet quia vir et uxor una caro per connubium efficiuntur, restat nimirum virum compatrem constitui illi mulieri⁸, cuius matrimonio assumpta uxor commater esse videbatur. Et idcirco liquet virum illi femine⁹ non posse iungi in¹⁰ copula, que commater eius erat, cum qua idem una fuerat caro¹¹ effectus.

ID 9.35, and 1.137] C 30 q 4 c 1

commatres unam post aliam ducere in mg. Bd; Ouod unus vir non possit duas commatrices ducere add. Ce(mg.)Pa, De eo quod unus non potest duas commatres ducere unam post aliam add. in mg. $L_1^2L_2^2$, in text Ph, ix add. in mg. Be²; quod nullus [?] duas commatres potest habere uxores add. in mg. Ln²

³ -itatur *CaMgPfTb; -itur Tc ⁴ duas *add. ss* Ra²

⁵ tua *CaMgPfTb; vestra Tc

⁶ Er. duo *CaDa²MgPfTb; Erunt Da; Duo er. Tc

⁷ obsc. corr. Ca

⁸ virum *add. and canc*. La

⁹ femine *CaPfTbTcVn; mulieri Mg

¹⁰ in *MgPfTbTc; om. Ca

¹¹ fuerat caro OaPfTbVnVo; caro fuerat BeCaMgTc

64

*Idem*¹ *Carolo archiepiscopo*²

Si quis cum matre³ spirituali⁴ fuerit fornicatus anathematis, ut scitis⁵, percutitur ictibus. Similiter autem et illum⁶ percutere promulgamus⁷, qui cum ea quam de sacro fonte baptismatis⁸ susceperit⁹ aut cum illa quam ante episcopum tenuerit cum sacro¹⁰ chrismate fuerit uncta¹¹, fornicationis perpetraverit¹² scelus, legitimam¹³ tamen, si habuerit¹⁴, non dimittere cogatur uxorem.¹⁵

¹ Item Lb

² For rubric of Ph see below c 66. De fornicatione commatris aut filiole ex sacro fonte vel confirmatione add. Ce(mg.)Pa

³ cum matre BdBeCeDaGcLbLdMgPaPfPhPkRaSeTeVoWc; cum commatre CaLfLhLjMqOaPa²PcPrSbTbTcVn

⁻ale Lm; ss Wc

⁵ ut scitis *BdCaGcLdLfLjLmMgPcPfSbTbVo; ut sciatis BePk; om. Tc

⁶ et illum *CaMgPfTbTc; om. Lf

prom-*BeCaGcLbPfPrRaSbTcVnVo; perm-LdMgPhTbTe

fonte bapt. *BdBeCaLdLfLjLmMgPfTb; bapt. fonte Tc

^{9 -}perit *BdCaLdLfLjLmMgPfTb; -pit Tc 10 sacro *CaMgPfTbTc; om. Ld

¹¹ uncta *BdBeDaLbLdLfLjLmMgPfPhSbTcTeVn; tincta Ca; iuncta Tb

¹² -averit *CaMgPfTbTc; -avit Ld

¹³ -eget- Lm

¹⁴ -uerit *CaMgPfTbTc; -uit Lj

ID 9.36] +C 33 q 2 c 17

65

Ex concilio Cabillonensi, cap. iiii¹

Dictum etiam nobis est quasdam feminas desidiose, quasdam vero fraudulenter ut a viris² suis separentur, proprios filios³ coram episcopis ad confirmandum tenuisse. Unde nos dignum duximus ut si qua mulier filium⁴ suum desidia aut fraude aliqua coram episcopo tenuerit ad confirmandum⁵, propter fallaciam suam, aut propter fraudem quamdiu vivat penitentiam agat, a viro tamen suo non separetur.

ID 9.81] C 30 q 1 c 4

66

Ex concilio Magontiensi¹, cap. x² in claustro Sancti Albani habito³

De eo quod interrogasti si ille qui filiolam suam duxit⁴ uxorem, et de eo qui concubuit cum commatre sua spirituali, et de eo qui filium suum baptizavit, et cuius uxor eum de fonte suscepit, ea ratione ut discidium coniugii fieret⁵, si postea in tali copulatione permanere possent, de talibus sic respondendum est⁶. Si filiolam⁷ aut commatrem suam spiritualem aliquis in coniugio duxerit, separandos eos esse⁸ iudicamus, et gravi penitentia plectendos. Si autem coniuges legitimi unus aut ambo ex industria fecerint, ut filium suum de fonte suscipiant ut discidium fiat, tale

¹⁵ Quos enim Deus coniunxit homo separare non debet add. Brant (cf dp C 33 q 2 c 17), om.

^{*}AbBdBeCaCeEaEcEgFbFcGcKaLbLdLfLgLjLmMgMqOaObOcOdOePcPfPhPkPrPtPwQaRaSbSdSeSgTbTcTeVmVnVoVpWaWbWc

¹ De illa que proprium filium ad confirmandum tenet ut separetur a viro suo add. Ce(mg.)Pa

² a viris *MgPfTbTc; auris Ca

³ suos add. Mg, om. *CaEgGcPfTbTcVn

⁴ corr. fr. virum Ra²

⁵ tenuisse. Unde - conf. *CaEgGcPfTbTcVn; om. Mg

¹ Mag- *CaPfSbTbTcTe; Mog- LbMg

² x Pk; om. CePa. c. x after Albani Lb

³ in cl. – hab. (hibito Pk) BdBeDaGcMqOaPaPkPrRaSbTbTeVo; in cl. – Albani CaLbMgPcVn; in cl. – Albini Fb; *om.* PfTc; (x. *add.* Bd) De eo qui cum filiola sua (*om.* Lk) aut cum commatre coiit (**, *sic* Lk) aut qui filium suum baptizavit, aut cuius uxor filium suum aut privignum (suum *add.* Ph) de sacro fonte levavit, aut (vel Lk) ad confirmationem tenuit, et ideo volunt separari (sep. voluit Lk) *in mg.* BdLj²Lk², *in text to c 64 above* Ph, De illo qui filium suum baptizavit, aut cuius uxor eum de fonte suscepit *add.* Ce(*mg.*)Pa

⁴ duxit *MgPfTbTc; duxerit Ca

⁵ con. fier. *BeGcOaPfTbVo; fier. con. CaMgTcVn

⁶ est *MgPfTbTc; om. Ca

⁷ suam add. Tc, om. *CaMgPfTb

consilium damus. Si innupti manere voluerint, bonum est. Sin autem, gravis penitentia insidiatori iniungatur et simul maneant⁹. Et si supervixerit prevaricator coniugii¹⁰, acerrima penitentia multetur et sine spe coniugii maneat.

ID 9.82] C 30 q 1 c 5

⁸ eos esse *BeCaGcMgTcVo; esse eos Pf; esse PhTb

67

Ex concilio Triburiensi, cap. xlvii¹

Qui spiritualem² habet compatrem³ cuius filium⁴ de lavacro sacri fontis accepit, et eius uxor commater non est, liceat ei defuncto compatre suo eius viduam ducere in⁵ uxorem, si nullam habent consanguinitatis propinquitatem. Quid enim? Nunquid non possunt coniungi quos nulla proximitas⁶ carnalis vel in id⁷ generatio secernit spiritualis?

ID 9.96] C 30 q 4 c 4

68

[Gregorius papa]¹

Gregorius servus servorum Dei, Venerio Caralitano. Fraternitatis tue studiose sagacitati, frater amande, quas debeo refero grates, quoniam quesisti que debuisti et² iucundum reddidisti me³. Unde placide ad inquisita respondeo⁴. Sedem apostolicam

⁹ maneant *CaGcPfTbTcVn; om. Mg

¹⁰ superv. prev. con. *BeGcPfSbVo; prev. con. superv. CaMgTc; previxerit prev. con. (coniugi Vn) OaTbVn; pervixerit prev. con. PhPkTe; vixerit prev. con. PrVm

¹ what CoMoDl-ShThToTo have I

¹ xlvii CeMgPkSbTbTcTe; lxvii Lb; xl Pa, ?Pf. Hec sententia non est auctentica *in mg*. Be², Quod liceat ducere uxorem compatris post mortem eius (eius mort. Ce) si ea commater non est *add*. Ce(*mg*.)Pa

² -alem *CaMgTbTcVo; -aliter Pf ³ -patrem *BdBeCaCeFbGcLbLcMgPaPcPfPhPkPqSbTcTeVo; -matrem MqOdPwTbVn

⁴ vel filiam add. CaDaFbLgOd²RaTd², vel filia add. Mg, lacuna Pk, vel add.

CeMqOaObPaPcPhPqPrPwTbVmVn, om. *BdBeGcLbOcOdOePfSbTcTdTeVoWc

⁵ in *CaPfTbVo; ? Mg; om. Tc

⁶ proximitas *BeCeFbGcLbMqOaPaPfPkPrTbVnVo; propinquitas CaDaMg(vel proximitas ss)RaSbTcTe

⁷ in id *BdBeCaCeFbGcLbMg(nullam ss)MqPcPhPkPrTbTeVn; nulla DaPfPwRaSbVo; om. Tc

¹ Greg. papa Pf; Ex decr' Gregorii pape DaSb; Gregorius Venerio Caralitano FbMgVn; Idem Ra; Greg. episcopus Tb; De eodem Tc; Epistola Gregorii ad Caralitanum Vo; Greg. papa Venereo Caralitano episcopo *Brant*; *om.* BdBeCaCeEgGcLbMqOaPaPcPhPkPrPtPwTeVmWc. Utrum sit cognatio inter uxorem et parentes mariti, eo mortuo *add.* CePa, In quo ramusculo consanguinitatis possunt coniugia fieri *add. in mg.* EgLj, *in text* Ph

² ques. que deb. et *CaMgPfTc; ques. que deb. Ph; que deb. ques. Tb.

³ redd. me *BePfTbVo; redd. CaDa; me redd. Da²GcMgTc

⁴ -deo *CaMgPfTb; -de Tc

consulere decrevisti⁵, si mulier copula nuptiali extraneo viro iuncta cognationi eius pertineat, si eo defuncto cognatio⁶ maneat eadem⁷, vel si⁸ sub alio viro cognationis vocabula dissolvantur, vel si⁹ suscepte soboles possint legitime ad prioris viri cognationis transire copulam¹⁰. Est enim verbum Domini validum et forte, est¹¹ durabile, est¹² perseverabile, est immutabile, non¹³ momentaneum, non transitorium. Ait autem¹⁴ per se ipsa¹⁵ Veritas quod¹⁶ Deus est verbum Dei, Celum et terra transibunt, verba autem¹⁷ mea non transient¹⁸. Antequam Deus in carne inter homines appareret, eo inspirante dixit Adam, Quamobrem relinquet homo patrem et matrem suam¹⁹, et adherebit uxori sue²⁰, et erunt duo in carne una. Cui non contradixit Dominus. Deinde cum Veritas oriretur²¹ de terra²² in terram, et invisibilis in humanitate apparuit, interrogatum est si licitum esset homini uxorem relinquere. Quod prohibens fieri vetuit²³, preter²⁴ si fornicatio sola excluderet copulam maritalem. Unde protulit statim in medium eamdem ipsam sententiam quam ante secula manens cum Patre Verbum inspiravit in Adam, ipse confirmans quod ipse protinus²⁵ protulit homo. Quamobrem relinquet homo patrem et matrem suam et adherebit uxori sue, et erunt duo in carne una²⁶.

Si una caro fiunt²⁷, quomodo poterit aliquis eorum propinquus pertinere uni, si non pertineat alteri? Quod minime fieri posse²⁸ est. Nam uno defuncto in superstite affinitas non deletur²⁹, nec alia copula coniugalis affinitatem prioris copule solvere

⁵ decrevisti *DaMgPfTbTc; debuisti crevisti Ca ⁶ pertineat – cognatio ss Be cog. man. ead. *BeCaMgPfPhTc; man. ead. cog. Tb ⁸ si *BeDa²PhSbTbTcVo; om. CaDaGcMgPfTeVn ⁹ a secundo *add*. Tc, *om*. *CaMgPfTb 10 tr. cop. *CaPfTbTc; cop. tr. Mg 11 est *CaMgPfPhTc; om. Tb 12 est *CaMgPfPhTc; et Tb 13 repeated and canc. Ca ¹⁴ autem *GcMqPfPrRaTbVnVo; enim BeCaMgTc 15 ipsa *BeCaMgPfPhVo; ipsam Tb; om. Tc ¹⁶ quod BeGcMgPfPhTcVo; que CaTb ¹⁷ autem *CaGcMgPfTb; om. Tc 18 -ient MgPfTbTc; -ibunt Ca 19 suam *CaMgPfPhTc; om. Tb ²⁰ et adh. ux. sue *MgPfTbTc; om. Ca ²¹ Ver. or. *CaMgPfPhTc; or. Ver. Tb ²² terra *CaMgPfTb; celo Tc ²³ corr. fr. vetat to vetui Vo ²⁴ preter CaMgTbTcVo; om. Pf obsc. corr. Ca ²⁶ suam et adh. - una *CaMgPfTb; et cetera Tc ²⁷ fiunt *BeCaMgTc; fuerit GcPfTb; fuerint Vo ²⁸ fieri posse *BePfTbTcVo; posse fieri CaMg ²⁹ deletur *MgPfTbTc; debetur Ca

potest. Sed neque alterius coniunctionis³⁰ sobolem placet³¹ ad ipsius affinitatis prioris siquidem transire consortium pro eo quod verbum Domini³² validum est et forte et, ut inquiens³³ dixit propheta, Quoniam ipse dixit et facta sunt, ipse mandavit et creata sunt³⁴. Statuit ea in eternum, et³⁵ in seculum seculi preceptum posuit et³⁶ non preteribit. Nam potest per verbum suum atque preceptum efficere duo³⁷ in carnem unam³⁸, et³⁹ masculum et feminam qui⁴⁰ innumeram multitudinem sexus utriusque⁴¹ non destitit secum facere unum, sicut per se Veritas dixit, Non pro his tantum rogo⁴², sed pro eis⁴³ qui credituri sunt per verbum eorum in me ut unum sint⁴⁴, sicut tu⁴⁵, Pater, in me et ego in te, et ipsi in nobis unum⁴⁶ sint⁴⁷.

Si quis temerario ausu⁴⁸ et sacrilego in defuncto querit propinquitatem vel sub⁴⁹ altero affinitatis vocabula dissipare vel susceptam sobolem alterius copule credens⁵⁰ legitime sociari⁵¹, propinquitatis prioris⁵² hic negat Dei verbum⁵³ validum esse⁵⁴ vel⁵⁵ forte. Et qui tam facile vel tam velociter querit⁵⁶ dissolvere⁵⁷, hic non credit verbum Domini manere in eternum.⁵⁸ Confice⁵⁹ terram ex quatuor locis

```
<sup>30</sup> viri secundi scilicet add. Tc, om. *CaMgPfRaTb
31 -cet *CaMgPfTb; -cuit Tc
<sup>32</sup> Domini *BeGcPfTbVo; Dei CaMgTc
<sup>33</sup> inquiens *CaMgPfTb; om. Tc
<sup>34</sup> scilicet add. Ca, om. *BeMgPfTbTc
35 in eter. et *BeCaCePaPfPhPwTbVnVo; om. DaFbGcMgPrSbTcTeVm; in sec. et Oa; in s. et Pq
<sup>36</sup> et *CaMgPfTb; que Tc
<sup>37</sup> eff. duo *GcOaPfTbVo; eff. duos BeCaTc; duos eff. Mg
<sup>38</sup> carnem unam *CaMgPfTb; carne una Tc
<sup>39</sup> et *CaMgPfTb; om. Tc
40 qui *MgPfTbTc; que Ca
41 mult. sex. utr. *BeGcOaPfTbVo; sex. utr. mult. CaMgTc
^{\rm 42}tant. rogo *CaGcMgPfTc; interrogo Mq; tamen rogo Ph; rogo tant. Tb ; rogo Vn
<sup>43</sup> eis *BeGcMgMqOaPfPrSbTbTcTeVnVoWc; his OeRa; rogo add. CaDaEgLgMgObOd, om.
*BeDa<sup>2</sup>MqOaOcOePfRaSbTbTcTeVmVnVoWc
  per verbum - sint in mg. Pa
45 tu *CaMgPfTc; om. Tb
46 ss Sb<sup>2</sup>
<sup>47</sup> sicut tu - sint ss Pc, repeated Pf
<sup>48</sup> ausu CaMgPfTb; usu TcVn
<sup>49</sup> vel sub *CaGcRaPhTbVm; vel si sub Be; vel si ab LgMgObOcOdOePkSbTcVnVo; vel ab Pf<sup>2</sup>;
exstinguere sub Brant
<sup>50</sup> credens *BeCaFb<sup>2</sup>GcPkRaSbTbVnVo; credit MgPfTc; om. Fb
<sup>51</sup> -iari *CaMgPfTb; -iare Tc
<sup>52</sup> propinquitatis prioris *CaGcPfTbSbVnVo; propinquitati prioris BeMgRa; propinquitati priori Tc
<sup>53</sup> Dei verbum CaGcMgPfPhVo; verbum Dei BeTbTc
<sup>54</sup> in mg. Ra
<sup>55</sup> vel BePfTbVo; et CaMgRaTc
<sup>56</sup> propinquitatem vel sub altero – querit om. Te
<sup>57</sup> querit dissolvere*BeCaGcMgTbTcVnVo; dissolvere vel sub Oa; dissolvit Pf;
```

⁵⁹ Confice *BeCaFbGcOaPaPcPkSbTbTeVo; Conspice Mg; Conficere PfVnVm

58 Vp ends cap. here

distantibus magna intercapedine et confectam et conglutinatam finge⁶⁰ cuiuscunque figure⁶¹ vel⁶² immensitatis corpus volueris⁶³.

ID 9.38] C 35 q 10 c 1a

69

Ex concilio Maticensi¹, cap. iii²

Sane consanguinitas que in proprio viro observanda est, hec nimirum in uxoris parentela ³de lege nuptiarum custodienda est, quia constat eos duos fuisse in carne una. Communis illis utraque parentela esse credenda est sicut scriptum est, Erunt duo in carne una.

ID 9.44] C 35 q 2/3 c 14

70

$Ex\ concilio^{1}\ Cabillonensi,\ cap.\ v^{2}$

Contradicimus quoque ut in iv vel v sextaque generatione nullus amplius coniugio copuletur. Ubi autem post³ interdictum factum fuerit inventum, separetur⁴. *ID 9.54] C 35 q 2/3 c 21*

⁶⁰ finge *CaGcMgPhPrTbVo; fingere in Pf

⁶¹ figure *CaMgPfPh; fingere Tb

⁶² magna intercapedine - vel *CaCeGcMgPaPcPfPqSbTbVo; *om.* Pk

^{63 [}Confice] terram - corpus (ut add. ss Pa) volueris (-erit LbPfVn)

^{*}BdBeCaCeFbGcLbMgPaPcPfPhPqPwRaSbTbTeVmVoWc; om. PtTc

¹ Maticensi AaBeLbOaPaPfPkSbTbVo; Matiensi CaGcMgPcVn; Mathiensi Ph; Maguntiensi TcTe

² iii *BeGcLbMgPfSbTbTcTeVn; iiii CaVo. De eodem add. Pa

³ Db resumes

¹ conc.] decr' CePaPk

² cap. v *BeCaCeGcLbMgPaPkTbTcVn; v cap. DaVo; cap. i Oa; *om.* Pf. Qua generatione non licet coniugio copulari *add.* Ce(*mg.*)Pa, Quod non sit nubendum in iv vel v vel vi generatione *add. in mg.* Ln²Mg

³ in mg. Ra

⁴ -etur BeCaGcLbMgOaPfPhTc²Vo; -entur TbVn; -atur Tc. Ubi autem post - sep. om. Aa

Ex epistola Iohannis Constantinopolitani episcopi¹ ad Felicem episcopum Sicilie²

Gregorius papa requisitus ab Augustino Anglorum³ gentis episcopo quota generatione fideles debeant copulari, dispensatorie sic rescribit⁴, Quedam lex in Romana republica⁵ permittit ut sive fratrer et soror⁶, seu duorum fratrum germanorum vel duarum sororum filius et filia misceatur⁷, sicut⁸ experimento didicimus ex⁹ tali coniugio sobolem non posse succrescere. 10 Unde necesse est ut iam quarta vel quinta generatio¹¹ fidelium¹² licenter sibi iungantur¹³.

ID 9.55] C 35 q 2/3 c 20a

72

Item idem Iohannes dicit¹

Verum post multum temporis a Felice Messane² Sicilie³ presule⁴ requisitus utrum Augustino Gregorius scripserit, ut Anglorum quarta generatione contracta matrimonia minime⁵ solverentur, [73] humillimus pater⁶ Gregorius inter cetera talem dedit rationem⁷, Quod scripsi Augustino Anglorum⁸ gentis⁹ episcopo, alumno videlicet, ut recordaris, tuo, de consanguinitatis coniunctione ipsi et Anglorum genti

¹ Const. ep. l motropolitani CePk: metropolitani Pa

² ep. Sicilie *BeCaEgGcLbOaSbTbVo; ep. Cilicie Da; ep. Sulicie Mg; ep. Silicie Pf; ep. Te; ep. Silicie Vn; om. Tc; xi. In quo ramusculo consanguinitatis possunt coniugia fieri in mg. Bd, De eodem add.

³ ss Be ⁴ resc- *BeCaMgPfTc; desc- Tc

⁵ in Rom. republica *BeCaSb²TcVnVo; Rom. in rep. EgMg; Romana republica GcMqOaPhPkPrSbTe; Romana reipublice Pf; Romana in re p. Ra; Romana publica Tb

⁶ sive frater et soror *MgPfSbTbTcTe; sine (sive Da) fratris vel sororis CaDa

⁸ sicut DaFbGcLbMqPcPfPhPkPqRaSbTbTeVmVnVo; sed BeCaMgPwTc; sicut autem Ce; sicut enim

ex BeCaTc; in GcLbSbTbTe; ut MgOaPcPkVn; con Ph; om. MgPfRaVo

¹⁰ sicut experimento – succr. at foot of leaf Gc

¹¹ quarta vel quinta gen. (corr. to generatione Td) BeGcMg?MqPfPhRaTcTdVnVo; quarta vel quinta generatione copulatio Ca; quarta gen. vel quinta Tb; copulatio add. in mg. Td² elium *CaMgPfTb; -eles Tc

¹³ sibi iung. (-atur Be, iug- Vo) *BeCaEgGcLbPfPrTcVo; ?Mg; subiugantur PhTb

¹ Item - dicit *BeCaGcLbMgOaTbTeVnVo; Idem Ioh. PfVp; Item idem Tc

² -ane *BeGc²PfSbTbTcTeVnVo; -alie CaMg; -anie Gc

³ Sicilie *BeCaGcMgSbTbTeVo; Cicilie Fb²; Silicie LbPf; Sirilie Mq; sine (subs. canc). Pc; Sirie RaTc; Cilicie Ra (mg.); Syrie Vn; om. Fb

presule *CaMgPcPfTbVn; preside GcPrVm; episcopo Tc

min. *CaEgMgPfTb; om. Tc

pater *CaGcMgPcPfTb; papa RaTc; vel pater in mg. Ra

tal. ded. rat. *BeGcOaTbVo; tal. rat. ded. CaMgTc; ait tal. rat. Pf

quarta generatione contracta - Anglorum in mg. Pc

⁹ Ang. gen. *CaMgTbTcVo; gen. Ang. Pf

que nuper ad fidem¹⁰ venerat, ne a bono quod ceperat metuendo austeriora, recederet¹¹, specialiter et non¹² generaliter certissime¹³ scripsisse me¹⁴ cognoscas¹⁵. Unde et mihi omnis Romana civitas testis¹⁶ existit, nec ea intentione hec¹⁷ illis scripsi mandata¹⁸, ut postquam firma radice in fide fuerint solidati¹⁹, si infra propriam consanguinitatem inventi fuerint, non separentur, aut infra affinitatis lineam, id est²⁰ usque ad septimam generationem iungantur, sed quod adhuc illis neophitis existentibus eis²¹ primum illicita consentire, et eos verbis ac exemplis instruere et que post de talibus egerint rationabiliter et fideliter excludere²² oporteret²³. Nam iuxta apostolum qui ait, Lac dedi vobis potum, non escam, ista²⁴ illis²⁵ modo non posteris ut prefixum est temporibus tenenda indulsimus, ne bonum quod infirma adhuc radice plantatum erat exureretur²⁶, sed aliquantum firmaretur et usque ad perfectionem custodiretur. Hec ergo ego Iohannes idcirco perstringenda²⁷ curavi ut hi qui occasione nove dispensationis illicita matrimonia contra hunc²⁸ eruditissimum virum causantur, non generaliter, quarte²⁹ generationis copulam censuisse, immo venialiter simulque temporaliter³⁰ permisisse cognoscant.

ID 9.56] C 35 q 2/3 c 20b, beginning var. to perfectionem custodiretur only; cf C 35 q 5 c 2

```
<sup>10</sup> fidem *MgPfTbTc; om. Ca
<sup>11</sup> corr. fr. rederet Ca<sup>2</sup>
<sup>12</sup> non *CaMgPcPfTb; om. Tc
<sup>13</sup> certissime *MgPfTbTc; rectissime Ca
<sup>14</sup> scr. me *CaPfTbTc; me scr. Mg
<sup>15</sup> cog- *CaMgPcPfTb; recog- Tc
<sup>16</sup> mihi omn. Rom. civ. test. *BeCaGcMgPfPhVo; Rom. civ. omn. mihi test. Tb; mihi Rom. civ. test.
<sup>17</sup> hec *CaTbTc; h' MgVo; hoc Pf
<sup>18</sup> mandata *CaEgGcPfTbTcVn; mandaverim Mg
<sup>19</sup> solidati *CaEgGcPfTbTcVn; firmati Mg
<sup>20</sup> id est *CaMgTbTcVo; idem Pf
<sup>21</sup> eis *CaGcPfTbTcVn; om. Mg
<sup>22</sup> excludere *BeCaMgPcPfTbTeVo; exclude Sb; excludi Tc. et (om. Vn) que post de talibus - excl.
*BeCaEgFcGcMgPfPkPwQaSbTbTcTeVnVo; om. Migne
<sup>23</sup> -eret *BeCaMgPfTb; -ere Tc
<sup>24</sup> ista *BeCaGcTbTcVn; om. MgPfVo
<sup>25</sup> illis *MgPfTbTc; illius Ca
<sup>26</sup> exureretur *CaPfTbVo; ?Mg; erueretur PcTc
<sup>27</sup> -stringenda BeCaGcPfTbVo; -stringendo MgVn; -stringa Tc
<sup>28</sup> contra hunc *MgPfTbTc; contrahunt Ca
<sup>29</sup> quarte *BeCaPcPfTbVo; iiii GcMgVn; quartam Tc
<sup>30</sup> simul temp. ss Fb
```

Isidorus¹ Etimologiarum lib. XI², cap. vi³

Consanguinitas⁴ dum se paulatim propaginum ordinibus dirimens usque ad ultimum gradum subtraxerit, et propinquitas esse desierit, eam rursus lex matrimonii⁵ vinculo⁶ repetit, et quodammodo revocat fugientem. Ideo autem usque ad sextum generis⁷ gradum consanguinitas constituta⁸ est, ut sicut⁹ sex etatibus mundi generatio et hominis¹⁰ status finitur, ita propinquitas generis tot gradibus terminetur.

ID 9.7] C 35 q 4 c 1

75

Ex dictis Isidori¹

Isidorus in etimologiis suis usque ad septimam generationem² consanguinitatis abstinendum et sic legitimo connubio³ coniungendum asseruit⁴. Inde reor eum⁵ fecisse quod⁶ genealogie seriem retexens, quousque ordinem numerandi perducere⁷ posset, eo cognationem⁸ sanguinis⁹ servandam¹⁰ estimavit, sicque ad invocationem¹¹ generis et amicitie ius confirmandum¹² redire ad connubium sancivit¹³, quando iam cognationis ordo numerari desinit.

ID 9.451

¹ isidous Ce; Ieronimus PaPk

² XI *CaGcMgPaPfPkTbTcTe; IX DaEgSb; II Lb; XX Ra

³ xxxi DaSb; Mg uncertain; viii Te; x Vn. xi add. in mg. Be². De eodem add. Pa

⁴ postea add. MgVn, om. CaEgFcGcLbPfPkTbTc

⁵ obsc. corr. Ca

⁶ in mg. after rursus above Ra

⁷ generis *CaLbPfSbTbTcTe; generationis GcMgPrVnVm

⁸ const- *CaMgPfTb; rest- PcTc

⁹ sicut *CaMgPcPfTb; om. Tc

¹⁰ hominis *CaMgPfPhTc; omnis Tb

¹ Ex dictis Isidori *BeCaGcLbMgMqPcSbTbVnVo; Decretum Isidori Aa; Ex decret' Ysidori DaTe; Ex dictis eiusdem FbPrVm; Ex decretali eiusdem Pf; Ex decretis Ysidori (Aug. ss) episcopi Ra; om. PtTc. De eodem add. CePa

² matrimonio add. Tc, om. *CaMgPfPtTb

³ connubio *CaMgPfTb; coniugio Tc

⁴ -ruit *CaMgPfTb; -rit Tc

⁵ eum *Mg?PfTbTc; cum Ca

⁶ quod *BeCaGcMgMqTb; quia PfSbTcTeVo

⁷ perd- *MgPfTbTc; prod- Ca

⁸ sanguinis servandam – inv. *in mg*. Pc

⁹ in mg. Sb

ser- *CaMgPfTb; conser- Tc

¹¹ invoc- GcLbPfPrRaTbTeVo; revoc- BeCaTd²; innov- MgTcTdVn; voc- MqSb

¹² confirmandum *CaMgPcPfTb; conservandum Tc

¹³ -ivit *MgPfTbTc; -iunt Ca

In quo ramusculo consanguinitatis legitima connubia fieri possint. Ex dictis eiusdem³

Beatus Isidorus de consanguinitate sic loquitur, cuius series septem⁴ gradibus⁵ dirimitur, hoc modo. Filius et filia quod est frater et soror, sit ipse⁶ truncus. Illis seorsum seiunctis, ex radice illius trunci egrediuntur isti ramusculi, nepos et⁷ neptis primus, pronepos et⁸ proneptis secundus, abnepos et abneptis tertius, adnepos et⁹ adneptis quartus, trinepos et trineptis quintus, trinepotis nepos et trineptis neptis¹⁰ sextus. Hec consanguinitas dum se paulatim in propaginum ordinibus dirimens usque ad ultimum gradum sese¹¹ subtraxerit et propinquitas esse¹² desierit, tunc primum lex matrimonii vinculum repetit¹³, et quodammodo revocabit fugientem. Ideo autem usque ad sextum generis¹⁴ gradum consanguinitas constituta est, ut sicut in sex etatibus mundi generatio et hominis status finitur, ita propinquitas generis tot gradibus terminetur¹⁵.

ID 9.46] C 35 q 5 c 1, to neptis sextus only; C 35 q 4 c 1 has rest

¹ leg. CaLbMgTbTc²; om. Tc

² In quo – fieri poss, (poss. fieri Te) as rubric CaGcLbMgPaPcPhPkPrPtRaSbTeTbTcVnVoWc, also in $mg. Tc^2$; om. DaPf

³ eiusdem *CaLbMgPcPfSbTbTeVn; Aug. Gc; Isidori Tc. Ex – eiusd. om. DaPt

⁴ septem *CaLbPcPfSbTbTcTe; vi GcMgPrRaVmVn

⁵ in mg. Ra²

⁶ sit ipse *FbOaPhRaTbTc; ipse est BdBeCaCeGcMgPaPfPwSbVo; si sit ipse Vm

⁸ et *CaMgTbTcVo; om. Pf

⁹ et *CaMgTbTcVo; om. Pf

¹⁰ nepos et trineptis neptis BeLbOaTc; nepos et trineptis nepta BdCaDaFbGcMqPfPqPwRaSb; nepos et trinepotis neptis CePaPkTb; filius (nepos ss) et trinepotis filia (vel nepta ss) Mg; trinepotis nepos (et trinepotis nepos add. and canc. Pc) et trineptis nepta (corr. fr. neptis Pc) PcPr, nepos et trinepotis nepta TeVm; trinepotis (vel nepos ss) filius et trinepotis filia (vel nepta ss) Vn; nepos et trinepos et trineptis nepta Vo

 $^{^{11}}$ -se ss Ra² 12 usque ad ultimum – esse in mg. Pc

¹³ Pt adds et cetera ut supra and ends cap.; Vo adds et cetera, sicut superius scriptum est in secundo decreto [i.e. c 74], usque terminetur, and ends cap.

generis *GcOaLbMqPfPhSbTbTe; generationis BeCaMgPcRaTcVn

¹⁵ tot grad. term. *CaMgPfTb; term. tot grad. Tc

Ex¹ epistola Gregorii pape episcopis Gallie missa²

Progeniem³ suam unumquemque ad septimam observare⁴ decernimus generationem, et quamdiu se agnoscunt affinitate propinquos, ad coniugalem copulam accedere denegamus. Quod si fecerint, separentur.

ID 9.46A] C 35 q 2/3 c 16

78

Ex concilio apud Theodonisvillam¹ habito², cap. viii³

Nullus fidelium usque ad affinitatis lineam, id est usque in⁴ septimam progeniem⁵, consanguineam suam ducat uxorem, vel eam quoquomodo incesti macula polluat. Si quis vero hoc temere presumpserit ut⁶ incestum luat ac publice iuxta canonicos gradus⁷ peniteat⁸.

ID 9.47]

79

Ex concilio Lugdunensi¹, cap. x^2

Nulli ex propinquitate sui sanguinis usque ad septimum³ gradum uxores ducant, neque sine benedictione sacerdotis. Qui autem⁴ innupti⁵ erant⁶ a sacerdote benedicti nubere⁷ audeant⁸.

¹ ss Ra²

² ep. Gall. missa *AaCaLbMgPcPfTb; om. Tc. De eodem add. CePa

³ propaginem Wc

⁴ after corr. Mg

¹ -isvillam *GcMgPcPfRa²TbTcVnVo; -orisvillam Be; -ivillam Ca; -isvilla Lb; dicodanis villam Ra; uicodani villam Vp

² om. Lb

³ cap. viii *BeCaGcMgPcPfSb?TbVnVo; cap. ix Lb; c. nabi Oa; cap. vii Te; *om*. Tc. Ex eodem apud Vicodonis villam Lc. De eodem *add*. CePa

⁴ in *CaMgPfTb; ad Tc

⁵ propaginem *obscurely corr*. Mg

⁶ ut CaMgTbTcVo; *erasure* Pf

⁷ canonicos gradus *BeCaGcLbMgPcPhPkSbTcVnVo; canonicorum gradus LcPfTe; canonicos canones Tb

⁸ obsc. corr. Ca

¹ Lugd- *CaGcLbLdLfLjLmMgPkTbTcTeVnVo; Lud- CeMqPaPfWc; concilio add. Lj (?)

² cap. x *CaLbLdLfLjLmMgPfTbTe; om. Tc. De eodem add. CePa

³ sept. *CaMgPfTbTc; vi Ld

⁴ autem BdBeCeLbLdLfLjLmMgPaPfSbTbTeVnVo; ante AaCaFbOaPhPrTcVm; autem ante GcPcMg(*moved from after* innupti)PwRaWc

⁵ innupti *Be²GcLfLjMqPcPhPqPrRaSb²TbTcVmWc; nupti BdBeCaCeDaEg(vel non ss)FbFcLbLdLmMgOdPfPwSbTeVnVo

ID 9.481 C 35 q 2/3 c 19

80^1

Ex concilio Aurelianensi, cap. x^2

Nullum in utroque sexu permittimus ex propinquitate³ sanguinis⁴ vel uxoris usque in⁵ septimum⁶ generis gradum uxorem ducere, vel incesti⁷ macula commaculari8.

ID 9.491 C 35 q 2/3 c 7a

AbBdBeCaCeEaEcEgFbFcGcKaLbLdLfLgLjLmMgMqOaObOcOdOePaPcPfPhPkPtPwQaRaSbSdSe SgTbTcTeVmVnVoVpWaWcWd

81

Ex concilio Agrippinensi, cap. vi¹

In septem² gradibus omnia propinquitatum nomina continentur ultra quos nec affinitas invenitur, nec successio potest amplius prerogari³.

ID 9.50]

 ⁶ benedictione sacredotis – erant *om*. Pk (*in* PaCe)
 ⁷ secundo *add*. AaLgWd², scil secundo *add*. ss Mg

⁸ corr. fr. audeat Oe. nec aliter presumant add. Brant, om.

^{*}AaAbBdBeCaCeEaEcEgFcGcKaLbLdLfLgLjLmMgMqOaObOcOdOePaPcPfPhPkPtPwOaRaSbSdS eSgTbTcTeVmVnVoVpWaWbWd

¹ in Ld the text of c 81 is below the rubr, to c 80, and vice versa

² cap. x CaCeLbLdLfLjLmMgPaPfTb; om. Tc. De eodem add. Pa

³ sui *add*. Lb

⁴ viri add. MgTcVn, om. *BeCaGcLbLdLfLjLmPfRaSbTbTeVo

⁵ in *CaLdLfLjLmMgPfTb; ad Tc

⁶-imum GcLfLjMgPfTc; vii BeCaLdLmVo; -ima Tb

⁷ incesti *BeCaMgPfLf²TbTcVo; incesta LdLf

⁸ preterea quoque illud adicimus, quoniam, sicut non licet cuique Christiano de sua consanguinitate, sic etiam nec licet de consanguinitatis uxoris sue coniugem ducere, propter carnis unitatem add. Brant with

¹ vi *BeDaLdMqOaPcPkSbTbTeVo; xi CaEgFbLbMgVn; vii GcPr²TcVm; ? Pf; xvii Pr; viii Ra. Ex cl' Lugdunensi cap. Vp (cf c 79); no insc. Pt. De eodem add. CePa ² vi Pa

³ prer- BeCaCeFbGcLbLdLfLjPaPcPfPkPrSbTbVoWd; pror- DaPa²?MgTcVn; whole text? as rubric Ra. nec affinitas invenitur, nec succ. – prerogari] nec succ. – prerogari, nec aff. inv. Te

¹Ex concilio Meldensi², cap. vii³

De affinitate namque⁴ sanguinis per gradus cognationis placuit usque ad septimam generationem observare⁵. Nam et hereditas rerum⁶ per legales definitiones sancit usque ad septimum gradum⁷ pretendere⁸ heredum successionem. Non enim succederent⁹ nisi eis de propagine cognationis deberetur.

ID 9.51] C 35 q 2/3 c 1

83

¹Alexander II² Willelmo³ de Monasteriolo⁴

Multorum relatione cognovimus te propriam velle abicere uxorem et adherere alteri, pretendentem consanguinitatis occasionem. Unde apostolica auctoritate interdicendo mandamus tibi ut hanc quam nunc⁵ habes uxorem nullatenus presumas⁶ dimittere vel aliam ducere, donec⁷ episcoporum religiosorum⁸ concilium⁹ causam istam¹⁰ examinaveris.

ID 9.327 +C 35 q 6 c 10

¹ Quod hereditas debet ad priores filios pertinere, etiam ad illum qui in septimo gradu, si non sit aliquis propinquior [etc] *add. in mg.* Ca

² conc. Meld. *CaLbMgPfTb; Meld. conc. Tc

³ viii Ra. De eodem *add*. Pa

⁴ namque *CaMgPfTb; quoque PcTc

⁵ -are *CaMgPfTb; -ari Tc

⁶ rerum *CaMgPfPhTc; regum Tb

⁷ sept. gradum *BeCaDaGcMgMqPhPrPkTcTeVnVo; septimam generationem PfTb

⁸ om. Vo

⁹ succ- *CaMgTbTcVo; rec- Pf

¹ De accusatione consanguinitatis et a quibus personis debeat fieri *add. in mg.* EgTc²; Quod non sit dimittenda uxor pro consanguinitate nisi ex ecclesiastico iudicio *add. in mg.* Ld²Mg

² *om*. Lb

³ om. Be

⁴ de Monasteriolo *BeCaCeGcLbPaPkSbTbVo; de monasterio DaMgPfPrTeVn; de monasterilo Pc; *om.* Tc. *No insc.* Pt. Quod uxor non sit (non sit uxor Ce) dimittenda occasione consanguinitatis ante examinationem *add.* Ce(*mg.*)Pa

⁵ nunc *CaMgPc²PfTbVn; om. PcTc

⁶ -as *CaMgPfTb; -at Tc

⁷ apud add. CaMgPfPhTeVo, om. *Tb

⁸ -um *CaMgPfPhTb; -umque Tb

⁹ concilium *BeCaGcMgPfVnVo; concilio PhTb; consilium Tc

¹⁰ istam *BeCeFbOaPaPhPkPrTb; iustam AaCaGcLbMgMqPcPfSbTcTeVnVoWc; iuxtam Da; iniustam Ra

Ex concilio Hilerdensi, cap. xx¹

Ut² omnis controversia que de ecclesiasticis rebus fit secundum divinam legem sub duobus vel tribus testibus terminetur testis est Dominus cum dicit. Non unus stet contra alium, sed in ore duorum vel trium testium stet omne verbum.

ID 9.521 dp C 35 q 6 c 11

Ex decretis¹ Fabiani pape, cap. viii²

Consanguineos³ extraneorum nullus accuset, vel consanguinitatem⁴ in sinodo⁵ computet, sed propingui ad quorum notam⁶ pertinet, id est, pater⁷, mater⁸, soror, frater, patruus, avunculus, amita⁹, matertera, et eorum procreatio. Si autem progenies tota defecerit ab antiquioribus et veracioribus 10 quibus eadem propinquitas nota sit, episcopus canonice perquirat, et, si inventa fuerit propinquitas¹¹, separentur.

ID 9.571 C 35 q 6 c 1

86

¹Urbanus II² Cariaco³ Genuensi episcopo⁴

¹ conc. Hil, cap. xx (xxii Oa) *BeLbMqOaRaTcVo; cap. xx ex conc. Hylerdensi Ca; conc. Hilernensi cap. xx DaMgPfPrSbTeVn; Hiernensi conc. Lc; Hil. conc. cap. xx Tb. No insc. Pt. xii add. in mg. Be², Quo<t> (Quod Ce) testes sint habendi in ecclesiasticis controversiis add. Ce(mg.)Pa, for rubric in Ph see c 85

² Et Lb

¹ decr. *EgLbPfTb?TcTe; dictis MgVn

² cap. viii *CeDaLbMgPaPf?PkTbTeVnVo; om. GcPrTc. Ex - viii om. Ca; (xii. add. Bd) De accusatione consanguinitatis a (om. Ce) quibus personis debet fieri in mg. BdCeLj²Lk², in text Pa, in text to c 84 and c 85 Ph; De accusa... consanguinit... add. in mg. Ra²

Non sang- Ca

⁴ -atem *CaEgPfTbTc; -ati MgVn

⁵ vel add. Ca, om. *MgPfTbTc

⁶ notam BeGcOaPfTbVo; notitiam CaCeDaLbMgPaPkRaSeTcTeVn; om. Mq

⁷ et add. CaGcMgRaTc, om. *BePfTbVo

⁸ et add. Mg, om. *BeCaGcPfTbTcVo

⁹ pat. av. am. *BeCaGcPfTbTc; av. am. pat. Mg
¹⁰ veracioribus *BeCaCeEgGcLcMgMqPcPfPkPtSbVnVo; verationibus Pa; a veratioribus Ph; verioribus Ra; veneratioribus TbTc; venerationibus Sb. et verac. om. Oa

¹¹ om. Pt

¹ Pt adds lvii

² II *CaEgGcLbMgOaTbTcTeVnVo; episcopus II Be; om. Pf

³ Cariaco CaCeDaFbGcMgOaPaPcPhPkPqPrPwSbTbVnWcWd; Ciriaco Be²LbMqVo; Cario BdTe; Kario Eg; Cariacomesi Fc; Incariaco La; Ricardo La³ mg.; Racario Lc; Richario Pf; Cariogo PtQa; Ricarico Ra; Carolo Tc; Ricano Vp.

Notificamus tibi⁵ ut si⁶ tres aut duo ex propinguioribus iam defuncte⁷ uxoris eius qui accusatur⁸ vel vive⁹ hanc propinguitatem iureiurando firmaverint, vel¹⁰ tres aut duo¹¹ ex antiquioribus¹² Genuensibus quibus hec propinquitas nota est, qui bone fame veracis testimonii sint, remoto amore, timore, pretio et omni malo studio, supradicto modo consanguinitatem firmaverint, sine omni mora coniugia dissolvantur. Ouod si propinqui vel extranei verbis tantum propinquitatem testantur, et iuramento probare vel noluerint vel nequiverint, coniugium nullatenus dissolvatur, sed competens eis penitentia propter infamiam vel peccati maculam, si forte in hac re contraxerint aliquam, iniungatur¹³.

ID 9.33] C 35 q 6 c 3

BdCeEgLbLcMqPaPfPkPqPrQaSbTeVm

87

Ex concilio Romano Gregorius¹

De parentela illa² quam dicunt esse inter³ N. et istam eius coniugem N.⁴ quicquid inde scis⁵ aut audisti a tuis vicinis aut a tuis antiquioribus propinquis⁶, quod tu per⁷ nullum ingenium, nec propter amorem, nec⁸ propter timorem⁹, aut per¹⁰ premium¹¹, aut per¹² consanguinitatem celabis episcopum tuum¹³, aut eius missum¹⁴

⁴ Gen. (Geniesi Pc) ep. *BeCaEgLbMgPcPfPkOaTbTeVo; ep. Fc; om. Tc. Ouomodo sit inquirenda parentela add. in mg. BeCaDaLd²OcPw, in text after insc. EaPtVn, De eodem add. CePa ss after ut Eg

⁶ si BePhTbVo; postquam CaDaFbGcMgPcRaTcVnWd; sit Oa; om.

iam def. corr. fr. Genuensibus Pc

⁸ -atur *CaMgPfTbVn; -atus Pa; -atus est Tc

⁹ qui acc. (-usatus Gc) vel vive *BeCaGcPfTbTc; vel vive qui acc. Mg; qui acc. Vn

vel *BeGcOaTb; vel per BdCaDaPc; vel si EgMgPfRa²VnVo; short erasure Ra; et si Tc

aut duo EgMgPfTbTcVn; vel duo BePk; aut duos BdCaGcOaFcPc; vel duos CePa; an duo Vo

¹² antiq- *BdCaEgMgPfSbTbTcTeVnVo; propinq- CeLbPaPk

¹³ -atur *CaEgFcMgPfTbVn; -antur Tc; coniungatur Pc

¹ xiii in mg. Be², (xiii, add. Bd) De sacramento quod debet fieri et quomodo debeat fieri (et de incestuoso discidio add. Lj) in mg. BdDbLj², in text Ph, De inquirenda parentela add. Ce(mg.)Pa, Quomodo sit inquirenda parentela add. in mg. Tc²

² illa CaMgPcPfTb; om. Tc

³ istum add. Ca, om. *MgPfTbTc

⁴ N. *MgPfTbTc; om. Ca

⁵ scis *CaMgPfTc; scisti Tb

⁶ ant. prop. *CaPfTbTc; prop. ant. Mg

per *CaMgPfTb; propter Tc

nec *CaGcPfTbTc; neque Be; aut Mg

⁹ nec propter tim. in mg. Ra²

¹⁰ per *BeCaLbPrSbTbTe; propter GcMgPfRaTcVnVo
11 premium *BeCaGcLbPfSbTbTeVo; precium MgTcVn
12 per *BeCaGcMgTbTc; propter PfVo

per *BeCaGcMgTbTc; propter PfVo

episcopum tuum *CaMgPfTb; episcopo tuo Tc

¹⁴ missum *BeMgPfTbVo; emissum Ca; misso Tc

cui hoc inquirere¹⁵ iusserit quandocunque te ex hoc¹⁶ interrogaverit. Sic te Deus adiuvet, et iste¹⁷ sanctorum reliquie.

ID 9.611 C 35 q 6 c 5

¹⁵ inq- *PhTbTc; req- BeCaGcMgPcPfVo

¹⁶ te ex hoc *CaPfTbTcTe: te (ex horum add. and canc.) Gc: ex hoc te Mg

17 iste *MgPfTbTc; istorum Ca

88

Iuramentum testium

Illud sacramentum quod iste iuravit¹ de illa parentela que inter filium² et eius coniugem N. computatur, quod tu illud observabis in quantum sapis aut³ audisti. Sic te Deus adiuvet.

ID 9.621 C 35 q 6 c 6

89

Sacramentum de incestuoso discidio ¹

Ab isto die in antea quod tu per nullum ingenium² te sociabis huic tue consanguinee³ N. cum qua contra legem et rectam Christianitatem tuam⁴, adulterium et incestum perpetrasti, nec in coniugio⁵ nec in adulterio illam tibi sociabis, nec cum illa ad unam mensam manducabis et bibes, aut sub uno tecto manebis⁶ nisi forte in ecclesia, aut in aliquo publico loco, ubi nulla mala suspicio possit esse, et ibi coram testibus idoneis pro certa necessitate pariter⁷ colloquamini. Nec aliam coniugem accipies, nisi forte post peractam penitentiam⁸ tibi⁹ licentia¹⁰ data fuerit ab episcopo tuo, aut eius misso. Sic te Deus adiuvet, et iste sanctorum reliquie.

¹ add.. ss Gc²Wd²

² filium *CaGcLbMqPfPkTbTcTe; illum Be; N. EgMgVn

³ aut *CaMgPfTb; om. Tc

¹ Sacr. – disc. Pk] Iuramentum de inc. disc. Ce; Iuramentum testium sacr. – disc. Mg; xiiii. De inquirenda parentela et (de add. Ph) incestuoso discidio in mg. Bd, in text Ph; xiiii in mg. Be²; xiii. in mg. Od

² ss Be

³ tue (corr. fr. te Gc) cons. *CaGcPfTbTc; cons. tue MgWd²; cons. Wd

⁴ tuam *MgPfTbTc; om. Ca

⁵ long lacuna follows in Pf

⁶ et bibes - manebis (-bit Lb)

^{*}AbBdBeCaEaEcEgFcGcKaLbLgMgOaObOcOdOePfPhPkPtPwQaRaSdSgTbTcTeVnVoVpWaWbW

pariter *CaMgPfPhTcVo; partem Tb

⁸ que *add*. CaFb, quam *add*. Pw, *om*. *DaMgPfTbTc ⁹ *ss after* licentia Da

ID 9.631 C 35 q 6 c 9

¹⁰ licentia here *BeDaGcOaPhPqRaTbWc, after fuerit BeGcPc²PrRaVmWc, after episcopo tuo Sb; om. BdCaCeEaFbLbLcMgMqPaPcPfPkPwTcTeVnVo

90

[Hec capitula de septem gradibus consanguinitatis sanctus Isidorus diligenti inquisitione descripserat et in figura¹ inferius depicta apertius ordinaverat. 1² Isidorus de septem gradibus consanguinitatis³

Primo gradu superiori linea continentur pater⁴, mater⁵, inferiori filius⁶, filia, quibus⁷ nulle alie persone⁸ iunguntur.

¹ in fig. om. Pr

¹Secundo gradu continentur² superiori linea avus, avia, inferiori nepos, neptis. In transversa³ frater, soror⁴, que persone duplicantur. Avus enim et avia tam ex patre⁵ quam ex matre⁶ accipiuntur. Que⁷ persone sequentibus quoque gradibus similiter pro substantia earum⁸ que⁹ in quo¹⁰ gradu subsistunt¹¹ ipso ordine duplicantur.¹² Iste¹³ persone in secundo gradu¹⁴ ideo duplices appellantur, quia duo avi et paternus est¹⁵ et maternus¹⁶. Item. Duo genera nepotum sunt, sive ex filio sive ex filia procreati¹⁷.

² Hec - ord. *PrTbTc²mg, Ph text; cap. i de septem gradibus add. PrTc; (xv. add. Bd) De (septem add. Ce) gradibus consanguinitatis recto et transverso ordine dispositis in mg. BdCeLj², in text CePa; xv in mg. Be²; om. BeCaDaEaGcLbLcLdLfLmMgMqOaPcPfPkPtPwRaSbTeVnVoWc

³ Isid. – cons.] Libro IIII Pauli sententiarum cap. x Sb; om. Da

⁴ et add. Mg, om. *CaPfTbTc

⁵ et in add. Tc, om. *CaLdLfLjMgPfTb

⁶ et add. MgLm, om. *CaGcPfTbTc

quibus *BeMgTbTcVn; quibusque CaCeGcLbLdLfLjLmMgPaPfPkPrRaSbTeVo

⁸ persone *DaMgPfTbTc; om. Ca

¹ Secundo gradu *add*. Ca, De secundo gradu *add*. Tb, *om*. BeGcLdLfLjLmMgPfPhTcVo

² Sec. gradu cont. *CaMgPfTbTc; om. Lm

³ transversa *CaLdLfLjLmMgPfPhTc; transverso Tb

⁴ frat. sor. *BeCaLdLfLjMgTbTcVo; sor. frat. Lm; frat. et sor. Pf

parte Lm

⁶ ex add. and canc. Ca; nepos neptis tam ex filio quam ex filia, frater soror tam ex patre quam ex matre add. DaSb

corr. to De Ld

⁸ earum *LdLmOaPfPrSbTbVo; eorum BeCaGcLfLjMgTcTeVn

⁹ que *MgPfTbTc; qui Ca

in quo *CeMgOaPaPfPkPrTbTcTeVnVo; in secundo Be; quoque CaLf; in quoquo DaGcRaSb; in Li

¹¹ subsistunt *BeCaGcLdLfLjLmPcPfTbVo; subsistant MgVn; consistant Tc

¹² Interpretatio *add*. Sb

 $^{^{\}rm 13}$ inte $\bar{L}f$

¹⁴ tam ex patre quam ex – gradu *over erasure* Da

¹⁵ est CaLdLfLjLmMgPfPhTc; om. Tb

¹⁶ est add. CaGcLfLjMgPfTb, om. *BeLdLmPhTcVo 17 -ati *CaLdLfLj(foll. by eras.)LmMgPfTb; -ata Tc

Frater et¹⁸ soror¹⁹ ex transverso veniunt; id est²⁰ aut frater patris, aut frater matris²¹, qui²² aut patruus aut avunculus nominatur. Qui et ipsi hoc ordine duplicantur.²³

¹⁸ et *MgTc; *om.* BeCaGcLdLfLjLmPfTbVo

¹Tertio gradu veniunt supra proavus, proavia, infra pronepos, proneptis. Ex obliquo fratris sororisque filius vel filia, patruus, amita, id est patris frater et² soror, avunculus matertera³, matris frater et⁴ soror.

¹Quarto gradu veniunt² supra abavus³, abavia, infra abnepos, abneptis. Ex obliquo fratris et sororis nepos⁴, neptis. Patruelis, soror patruelis⁵, id est patrui filius vel filia. Consobrinus, consobrina, id est avunculi et matertere filius vel filia. Amitinus⁶, amitina⁷, id est amite⁸ filius vel filia. Itemque consobrini qui ex duabus sororibus nascuntur. Quibus accrescit patruus magnus⁹, amita magna, id est avi paterni frater et soror. Avunculus magnus, matertera magna, id est avie tam paterne quam materne frater et soror¹⁰.

¹Quinto gradu veniunt supra quidem² atavus³ atavia, infra adnepos adneptis⁴. Ex obliquo fratris et sororis pronepos proneptis fratres patrueles⁵, sorores patrueles⁶,

¹⁹ sive add. and canc. Lj

over erasure Lj

²¹ pat. aut (an Vo) fr. mat. *BeCaGcLdLfLjLmPcPfTbVo; mat. aut fr. pat. MgTc

²² qui BeCaLfLj²LmMgTbTcTe; quia GcLdPfSbVo

The whole passage from accipiuntur. Que persone sequentibus above to here over an erasure and in smaller script Sb.

¹ Item *add*. Be, De tertio gradu *add*. Tb, *om*. CaGcLdLfLmMgPcPfPhSbTcTe. Bd *adds*: Avus enim et avia tam ex patre quam ex matre accipiuntur – aut patruus aut avunculus nominatur.

² et *CaLdLfLmMgPfTb; aut Tc

³ id est add. Lf, om. *CaMgPfTbTc

⁴ et *CaLdLfLmMgPcPfTb; aut Tc

¹ Item add. Be, De quarto gradu add. Tb, om. CaGcLdLfLjLmMgPfPhTcTe

² veniunt *CaMgPfTbTc; conveniunt Lm

³ corr. fr. avia Ld, fr. avus Pf

⁴ et add. Tc, om. *CaLdLfLjLmMgPfTb

⁵ Patruelis sor. patr. (frater *add. and canc.* Pc) BdCeGcLdLjLmPc²PfPhPkPrPwTbTeVmVo; Patr. BeCaDaFbLf; A patrueles patruel' soror patrueles MgVn; Patrueles sorores patrueles Mq; Patruelis frater vel soror patr. Sb; Patruelis frater et patr. soror Tc

⁶-tinus *BeCaGcLmMgSbTbTcTeVnVo; -tanus Lf; -titius Pf. et add. Tc, om. *LdMgPfTb

⁷ -ina *CaMgPfTbTc; -ana Lf

⁸ -te *CaMgPfTbTc; -tine Lj

⁹ et add. Tc, om. *CaLdLfLjLmMgPfTb

¹⁰ frat. et sor. *BeCaGcLdLmMgPfTcVo; et sor. et frat. Lf; sor. et frat. LjPhTb. Hic plus exponi opus non est, quia lex ipsa declarat *add*. DaSb(*mg*.). Se *ends cap. here; for later addns see Conspectus*

¹ De quinto gradu *add*. Tb, *om*. CaGcLdLjLmMgPfPhTc

amitini, amitine, consobrini consobrine⁷ filius vel filia proprius⁸ consobrinus⁹ consobrina¹⁰, id est patrui magni amite magne, avunculi magni¹¹, matertere magne filius vel filia. Quibus accrescunt¹² propatruus et¹³ proamita. Hi sunt proavi materni¹⁴ frater et soror, proavunculus¹⁵, promatertera¹⁶. Hi sunt proavie paterne materneque¹⁷ frater et¹⁸ soror proaviaque materni¹⁹. Hec species nec²⁰ aliis gradibus quam scripta est²¹, nec²² aliis vocabulis declarari potest.

```
<sup>2</sup> quidem *BeMgPfTbTcVo; quid est Ca; quod Lm; quam Te
<sup>3</sup> atavus *CaMgPfTbTc; atavius Lf
<sup>4</sup> adneptis *CaPfTbTc; neptis Mg
<sup>5</sup> fratres patrueles GcLdLjMqPfPhPrRaSbTcTeVo; fratris patruelis BeCaDaSb<sup>2</sup>TbVn; om. Lf; fratris
patrueles Lm; ? Mg
 sorores patrueles GcLiLmMgMqPfPhPrRa<sup>2</sup>Te; sororis patruelis BeTbVn; sorores patrue vel Ca;
sororis fratris patruel' Lf; sorores Ra; om. LdTcVo
 vel add. CaLjMgRaTbVn, om. *BeGcLdLfLmMqPfPhRa²TcVo
<sup>8</sup> proprius GcMqPfTbTcVo; proprior Be; prior CaLfMg (vel prius add. ss MgVn)
 consobrinus *CaGcPfTbTc: sobrinus (vel con ss) MgVn
<sup>10</sup> consobrina *CaGcLdLjPfPhTcVo; vel consobrina BeLd<sup>2</sup>?LfTb; sobrina MgVn; consobrinus consob.
om. Ra

    av. magni] aunculi magne before corr. Ca
    accrescunt *CaGc²LdLfLmMgTbTcVnVo; accescunt GcPf; accrescit Lj

<sup>13</sup> et CaMgPfTbTc; om. Lm
<sup>14</sup> mat- *CaGcPfTbTc; pat- MgVn(vel ma- add. ss)
15 proav- *CaLdLfLjMgPfTb; prov- Tc
16 Hi sunt proavi - promat. CaLdLfLjMgPfTbTc; om. Lm
<sup>17</sup> materneque *CaLdLfLiMgPfTb; materque Lm; et materne Tc
18 et *CaMgPfTbTc; om. Lm
<sup>19</sup> proaviaque (-ique MgTcVnVo) mat. LdLjLmMgPfTbTcVnVo; om. CaLf. Sb fo. 132v ends. On fo.
133r there is an arbor, with Stemate dicuntur ramusculi quos – figure he sunt above, and Hoc
consanguinitas dum se paulatim - tot gradibus terminetur below. Fo 133v is blank, and the text resumes
without a break on fo. 134r
<sup>20</sup> in add. Ca, om. *MgPfTbTc
<sup>21</sup> est *CaMgPfTbTc; om. Lf
```

¹Sexto gradu veniunt supra triavus triavia². Infra trinepos trineptis. Ex obliquo³ fratris et sororis adnepos adneptis. Fratres⁴ patruelis et sorores⁵ matruelis⁶, amitini, amitine, consobrini, consobrine. Patrui magni, amite magne, avunculi magni⁷ matertere magne. Nepos neptis⁸ proprioris⁹ consobrini¹⁰ filius vel filia qui

²² nec *BeGcMgPfPhTb²TcVo; nec in CaLi; ne Tb

¹ Item add. Be, De sexto gradu add. Tb, om. CaGcLdLfLjLmMgPfPhTcVo

² triavus triavia *LbLmPhPrRaTbVo; tritavus tritavia BeCaGcLdLfLjMgMqPfTcVnVo²

³ ex obl. *CaMgPfTbTc; om. Li

⁴ -res CaGcLdLjLmPfPhTcVo; -ris LfMgTbVn

⁵ et sorores AdGcLdLjMqPfRaTcVo; et sororis BeLfMgVn; sorores CaPh; sororis adnepos adneptis fratres partales*** et sorores Lm; sororis Tb

⁶ matruelis *BeLmMq?PfPhTcVo; patrueles Ca; matrueles GcRa; matruelas Ld²Lj; patruelis LfMgTbVn

⁷ corr. fr. magne Ld

⁸ neptis *BeCaLdLfMgRaTbVn; nepotis GcMqPfPrTcVo

⁹ proprioris BeLjLmMgMqPfTbVo; propriores Ca; prioris GcLdLfPrRaTc; propioris Vn

consobrini¹¹ appellantur. Quibus ex latere accrescunt¹² propatrui, proamite, proavunculi, promatertere, filius vel filia adpatruus¹³, adamita¹⁴. Hi sunt abavi paterni frater et soror. Abavunculus¹⁵, abmatertera. Hi¹⁶ sunt abavie paterne materneque¹⁷ frater et soror abavique materni. Hec quoque explanari amplius non possunt¹⁸ quam ipse auctor disseruit¹⁹.

```
    consob- *CaPfTbTcVo; sob- MgVn
    consob- *MgPfTbTcVnVo; sob- CaLf
    accre- *CaGcLdLfLjLmMgTbTcVo; acce- Pf
    adpatr. *CaGcMgPfTbTcVo; supra abpatruus Be; supra abpatrus Lf; adpatrus Lm
    adamita *CaGcLdLjLmMgPfTcVo; abamita Lf; adamitta Ph; attamita Tb
    Abav- *CaLdLfLjLmMgTbTcVo; Av- Pf
    Hi *CaLdLfLjLmMgPfTb; He Tc
    pat. materneque *CaLdLfLjLmMgPcPfTb; mat. paterneque Tc
    amp. non poss. *CaMgPfTbTc; non poss. amp. Lf
    quam ipse - diss. *CaMgPfTbTc; om. Lm
```

¹Septimo gradu qui sunt cognati recta² linea, supra³ infraque prioribus⁴ nominibus non⁵ appellantur, sed ex transversa linea continentur fratris⁶, sororis, adnepos adneptis, consobrini filii filieque successionis. Idcirco gradus septem constituti sunt, quia ulterius per rerum naturam⁷ nec nomina inveniri, nec vita succedentibus propagari⁸ potest. In his septem gradibus omnia propinquitatum⁹ nomina continentur, ultra quos¹⁰ affinitas inveniri, nec successio potest amplius propagari¹¹.

ID 9.64] C 35 q 5 c 6

¹ Item add. Be, De septimo gradu add. Tb, om. CaGcLdLfLjLmMgPfPhTcVo

² recta *MgPfTbTc; picta Ca

³ Ld fo. 101r ends here; fo. 101v was originally blank, but two additions were made later, and the main text as here resumes on fo. 102.

⁴ prioribus CaLdLfLjPfRaTc; propriis BeMgVnVo; prioris GcLmMq; priori Tb

⁵ non *CaGcMgPfRa²TbTcVn; om. LfRa

⁶ et add. BeCaLdLfLjMgPfVn, om. *GcLmRaTbTcVo

⁷ -ram *CaLdLfLjLmMgPfTb; -ura Tc

⁸ propagari CaLdLfLjMgRa²TbTcVnVo; prerogari BeGcPfRa; prorogari Lb; progari Lm ⁹ omn. prop. *BeGcPfRaTbTcVo; prop. omnia CaLfMgVn; propinquis tantum omnia Lj

¹⁰ nec add. Ra²Tc, om. *CaLdLfLjLmMgPfRaTbTe

¹¹-pa- ss Mg. An Arbor follows in AdBeObPfPwSgTb, and two Arbores in Ea; om. BdCaDaLbLdLfLjLmMgOdQeRaTcVn (BdCaDaOdQe followed by a lacuna large enough for one); Fb originally left half a verso and the following recto blank, but subsequent hands (themselves annotated) filled the space with later texts; FcOeTeSb have arbor in mid-canon; an arbor at foot of fo. 149v Ha; Ps originally broke off at neptis proprioris, leaving three lines of fo.94va and half 94vb blank. A later hand added the rest, and cf Conspectus. Pt has one added canon, an Arbor, and then further additions; Td has full page arbor on fo. 110; Wc has Arbor after three added canons.

Explicit liber septimus¹

¹ Explicit liber septimus AdBdDbHaLbMqOcOdPfPhPqPwQeSbSgTdVq, Explicit liber sextus EaTe; Explicit septima pars et liber quartusdecimus Pa; Explicit septima pars Vp; *om*. CeDaGcMgPcPkPrPtSlTbTcRaVmVnWc. Vo *has no rubric for end of Bk 7 or beginning of Bk 8*.